

PREZYDENT RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Andrzej Duda

Warszawa, dnia 4 marca 2024 r.

Pan

Szymon Hołownia

Marszałek Sejmu

Rzeczypospolitej Polskiej

Szanowny Panie Marszałku

Na podstawie art. 118 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. przedstawiam Sejmowi Rzeczypospolitej Polskiej projekt:

– ustawy o asystencji osobistej osób z niepełnosprawnościami.

Jednocześnie uprzejmie informuję, że do reprezentowania mojego stanowiska w toku prac nad projektem ustawy upoważniam Panią Małgorzatę Paprocką, Sekretarza Stanu w Kancelarii Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, Pana dr hab. Marka Rymuszę, Doradcę Prezydenta w Kancelarii Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej oraz Panią Paulinę Malinowską-Kowalczyk, Doradcę Prezydenta w Kancelarii Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej.

Z wyrazami szacunku

U S T A W A

z dnia...r.

o asystencji osobistej osób z niepełnosprawnościami¹⁾

Rozdział 1

Przepisy ogólne

Art. 1. 1. Ustawa określa warunki nabywania prawa do usługi asystencji osobistej osób z niepełnosprawnościami, zwanej dalej „usługą asystencji”, zasady przyznawania oraz realizacji usługi asystencji, a także właściwość organów w sprawach usługi asystencji.

2. Usługa asystencji polega na udzieleniu indywidualnego wsparcia osobom z niepełnosprawnościami w wykonywaniu czynności, których nie mogą one wykonywać na równi z innymi osobami. Celem usługi asystencji jest realizacja prawa do aktywnego włączenia i możliwie pełnego udziału osób z niepełnosprawnościami w życiu społecznym, aktywności zawodowej, ze szczególnym uwzględnieniem ich wolności osobistej i niezależności w życiu codziennym.

3. Usługa asystencji może obejmować wsparcie w następujących zakresach:

- 1) czynności samoobsługowe, w tym utrzymanie higieny osobistej;
- 2) prowadzenie gospodarstwa domowego;
- 3) komunikowanie się z otoczeniem;
- 4) poruszanie się i przemieszczanie;
- 5) podejmowanie aktywności życiowej:
 - a) społecznej,
 - b) zawodowej.

¹⁾ Niniejszą ustawą zmienia się ustawy: ustawę z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych, ustawę z dnia 20 czerwca 1992 r. o uprawnieniach do ulgowych przejazdów środkami publicznego transportu zbiorowego, ustawę z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, ustawę z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług, ustawę z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, ustawę z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody, z dnia 16 listopada 2006 r. o opłacie skarbowej oraz ustawę z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych.

Art. 2. Usługa asystencji, jeżeli umowy międzynarodowe nie stanowią inaczej, przysługuje:

- 1) osobom posiadającym obywatelstwo polskie mającym miejsce zamieszkania i przebywającym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej;
- 2) cudzoziemcom mającym miejsce zamieszkania i przebywającym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie zezwolenia na pobyt stały, zezwolenia na pobyt rezydenta długoterminowego Unii Europejskiej, zezwolenia na pobyt czasowy udzielonego w związku z okolicznością, o której mowa w art. 159 ust. 1 pkt 1 lit. c lub d lub w art. 186 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach (Dz. U. z 2023 r. poz. 519, 185 i 547), lub w związku z uzyskaniem w Rzeczypospolitej Polskiej statusu uchodźcy lub ochrony uzupełniającej;
- 3) mającym miejsce zamieszkania i przebywającym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej obywatelom państw członkowskich Unii Europejskiej, państw członkowskich Europejskiego Porozumienia o Wolnym Handlu (EFTA) – stron umowy o Europejskim Obszarze Gospodarczym lub Konfederacji Szwajcarskiej oraz członkom ich rodzin w rozumieniu art. 2 pkt 4 ustawy z dnia 14 lipca 2006 r. o wjeździe na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, pobycie oraz wyjeździe z tego terytorium obywateli państw członkowskich Unii Europejskiej i członków ich rodzin (Dz. U. z 2021 r. poz. 1697 oraz z 2023 r. poz. 547), posiadającym prawo pobytu lub prawo stałego pobytu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Art. 3. Ilekróć w ustawie jest mowa o:

- 1) użytkownika usługi – oznacza to osobę uprawnioną do korzystania z usługi asystencji na podstawie decyzji administracyjnej;
- 2) opiekunie faktycznym – oznacza to osobę sprawującą bez obowiązku ustawowego stałą opiekę wobec użytkownika usługi, który ze względu na niepełnosprawność opieki takiej wymaga;
- 3) powiecie – należy przez to rozumieć również miasto na prawach powiatu;
- 4) staroście powiatu – należy przez to rozumieć również prezydenta miasta w miastach na prawach powiatu;
- 5) starostwie powiatowym – należy przez to rozumieć również urząd miasta w miastach na prawach powiatu.

Rozdział 2

Usługa asystencji

Art. 4. 1. Usługa asystencji przysługuje, osobie pełnoletniej posiadającej decyzję ustalającą poziom potrzeby wsparcia, o której mowa w art. 6b³ ust. 1 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2024 r. poz. 44), w której potrzebę wsparcia określono na poziomie od 70 do 100 punktów w skali potrzeby wsparcia, o której mowa w art. 4b ust. 3 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

2. Usługa asystencji przysługuje w wymiarze od 40 do 200 godzin miesięcznie.

3. Usługa asystencji nie jest realizowana na terenie:

- 1) podmiotu leczniczego prowadzącego działalność leczniczą w rodzaju stacjonarne i całodobowe świadczenia zdrowotne,
- 2) domu pomocy społecznej, rodzinnego domu pomocy, środowiskowego domu samopomocy,
- 3) warsztatu terapii zajęciowej,
- 4) zakładu aktywności zawodowej,
- 5) placówki zapewniającej całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku,
- 6) innych placówek pobytu dziennego osób niepełnosprawnych

– w czasie gdy użytkownik usługi korzysta z usług świadczonych na terenie tych jednostek.

4. Usługa asystencji ulega zawieszeniu na okres tymczasowego aresztowania osoby. W okresie tymczasowego aresztowania usługa asystencji nie jest świadczona.

5. Usługa asystencji nie przysługuje osobie odbywającej karę pozbawienia wolności, z wyjątkiem osoby odbywającej karę pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego.

Rozdział 3

Ustalanie uprawnienia i realizacja usługi asystencji

Art. 5. 1. Ustalanie uprawnienia do usługi asystencji i realizacja usługi asystencji należy do zadań zleconych powiatu z zakresu administracji rządowej.

2. Ustalenie uprawnienia do usługi asystencji, zakresu przyznanej usługi asystencji oraz wymiaru godzin miesięcznie tej usługi następuje w drodze decyzji administracyjnej.

Art. 6. 1. Prowadzenie postępowania w sprawie usługi asystencji, wydanie decyzji ustalającej prawo do usługi asystencji, zmiana albo uchylenie tej decyzji należy do starosty powiatu, właściwego ze względu na miejsce zamieszkania osoby ubiegającej się o usługę asystencji.

2. Do prowadzenia postępowania i wydawania decyzji, o których mowa w ust. 1, w art. 21 i art. 23, może zostać upoważniony, w formie pisemnej, kierownik powiatowego centrum pomocy rodzinie lub kierownik innej jednostki organizacyjnej powiatu, a także inna osoba na wniosek kierownika powiatowego centrum pomocy rodzinie.

3. Upoważnienie, o którym mowa w ust. 2, w przypadku miasta na prawach powiatu może zostać udzielone, w formie pisemnej, kierownikowi miejskiego ośrodka pomocy społecznej lub kierownikowi innej miejskiej jednostki organizacyjnej, a na wniosek kierownika miejskiego ośrodka pomocy społecznej także innej osobie.

Art. 7. 1. Za realizację usługi asystencji odpowiada właściwy ze względu na miejsce zamieszkania użytkownika usługi powiat, który wydał decyzję ustalającą prawo do usługi asystencji, zwany dalej „realizatorem usługi”.

2. Realizator usługi obowiązany jest do:

- 1) organizowania usług asystencji na terenie powiatu przy pomocy wykonawców usługi asystencji, zwanych dalej „usługodawcami”;
- 2) organizowania szkoleń ogólnych dla użytkowników usługi asystencji, asystentów osobistych i koordynatorów usługi asystencji;
- 3) organizowania szkoleń z pierwszej pomocy przedmedycznej i ewakuacji osób z niepełnosprawnościami dla asystentów osobistych i koordynatorów usługi asystencji.

3. Szkolenia, o których mowa w ust. 2 pkt 2 i 3, realizator usługi organizuje dla użytkowników usługi asystencji, którym wydał decyzję ustalającą prawo do usługi asystencji, oraz dla świadczących im usługę asystencji asystentów osobistych i koordynatorów usługi asystencji.

Art. 8. 1. Usługodawcą może być w szczególności:

- 1) starostwo powiatowe lub
- 2) inna niż starostwo powiatowe jednostka organizacyjna powiatu, lub
- 3) urząd gminy, lub inna niż urząd gminy jednostka organizacyjna gminy, w przypadku przekazania przez powiat zadania gminie na podstawie porozumienia, o którym mowa

w art. 4 ust. 5 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (Dz. U. z 2024 r. poz. 107), lub

- 4) centrum usług społecznych, na mocy porozumienia, o którym mowa w art. 3 ust. 2 ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych (Dz. U. poz. 1818), lub
- 5) organizacja pozarządowa lub podmiot, o którym mowa w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2023 r. poz. 571, 1265 i 1812), wyłoniony na podstawie tej ustawy, lub
- 6) podmiot wyłoniony na podstawie ustawy z dnia 11 września 2019 r. – Prawo zamówień publicznych (Dz. U. z 2023 r. poz. 1605 i 1720).

2. Realizator usługi prowadzi i na bieżąco aktualizuje wykaz usługodawców, przy pomocy których wykonuje na swoim terenie usługę asystencji.

3. Wykaz, o którym mowa w ust. 2 zawiera:

- 1) nazwę i adres jednostki organizacyjnej, w przypadku usługodawców, o których mowa w ust. 1 pkt 1–4,
- 2) nazwę i adres organizacji pozarządowej lub podmiotu oraz okres, na jaki zawarta została umowa na świadczenie usługi asystencji, w przypadku usługodawców, o których mowa w ust. 1 pkt 5–6.

4. Wykaz, o którym mowa w ust. 2, jest udostępniany na stronie Biuletynu Informacji Publicznej, stronie internetowej oraz tablicy ogłoszeń właściwego starostwa powiatowego.

Art. 9. Usługodawca wykonuje usługę asystencji przy pomocy asystentów osobistych oraz zapewnia koordynację ich pracy przy pomocy koordynatora usługi asystencji.

Art. 10. 1. Usługa asystencji jest świadczona osobiście przez asystenta osobistego bezpośrednio na rzecz użytkownika usługi, zgodnie ze zgłaszanymi przez użytkownika usługi potrzebami mieszczącymi się w zakresie przyznanej usługi asystencji oraz zgodnie z podpisanym kontraktem trójstronnym, o którym mowa w art. 26 ust. 1.

2. Relacja użytkownika usługi i asystenta osobistego opiera się na wzajemnym poszanowaniu godności i podmiotowym traktowaniu.

3. Warunkiem rozpoczęcia przez asystenta osobistego świadczenia usługi asystencji wobec konkretnego użytkownika usługi jest odbycie organizowanego przez usługodawcę instruktażu szczegółowego.

4. Instruktaż szczegółowy ma na celu praktyczne zapoznanie się asystenta osobistego z charakterystyką poszczególnych czynności wykonywanych na rzecz tego użytkownika usługi w ramach spersonalizowanego planu wsparcia.

5. Instruktaż szczegółowy prowadzony jest przez użytkownika usługi lub jego opiekuna faktycznego, w obecności koordynatora usługi asystencji lub innego przedstawiciela usługodawcy.

Art. 11. 1. Asystentem osobistym może być osoba, która:

- 1) jest pełnoletnia;
- 2) nie była skazana prawomocnym wyrokiem za umyślne przestępstwo przeciwko życiu i zdrowiu, przeciwko wolności seksualnej i obyczajności, przeciwko rodzinie i opiece, przeciwko czci i nietykalności cielesnej, przeciwko wolności seksualnej i obyczajności lub przeciwko mieniu na podstawie ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. z 2024 r. poz. 17);
- 3) nie ma orzeczonego prawomocnie zakazu prowadzenia działalności związanej z wychowywaniem, leczeniem, edukacją małoletnich lub opieką nad nimi, lub obowiązku powstrzymywania się od przebywania w określonych środowiskach lub miejscach, lub zakazu kontaktowania się z określonymi osobami, lub zakazu opuszczania określonego miejsca pobytu bez zgody sądu;
- 4) nie figuruje w bazie danych Rejestru Sprawców Przestępstw na Tle Seksualnym z dostępem ograniczonym;
- 5) ukończyła:
 - a) szkolenie ogólne dla asystentów osobistych i koordynatorów usługi asystencji,
 - b) szkolenie z pierwszej pomocy przedmedycznej i ewakuacji osób z niepełnosprawnościami.

2. Asystent osobisty obowiązany jest do odbycia raz na 5 lat:

- 1) szkolenia ogólnego dla asystentów osobistych i koordynatorów usługi asystencji;
- 2) szkolenia z pierwszej pomocy przedmedycznej i ewakuacji osób z niepełnosprawnościami.

3. Asystent osobisty świadczący usługę asystencji użytkownikowi usługi ma prawo do uzyskania superwizji asystentów osobistych.

4. Superwizja asystentów osobistych polega na wsparciu asystentów osobistych w zakresie procesów interpersonalnych pomiędzy asystentem osobistym a użytkownikiem

usługi oraz w zakresie wzmacniania kompetencji zawodowych i procesów intrapsychicznych i interpersonalnych asystentów osobistych.

5. Realizator usługi jest obowiązany do zapewnienia, asystentom osobistym świadczącym usługi asystencji osobistej na terenie jego powiatu, superwizji asystentów osobistych, w wymiarze nie mniejszym niż raz na kwartał.

6. Superwizorem asystentów osobistych może być osoba, która posiada certyfikat superwizora pracy socjalnej lub:

- 1) wykształcenie wyższe z zakresu nauk społecznych, lub wykształcenie wyższe w dziedzinie nauk medycznych i nauk o zdrowiu, oraz
- 2) 3-letnie doświadczenie zawodowe na stanowisku asystenta osobistego.

Art. 12. 1. W celu zapewnienia koordynacji świadczenia usługi asystencji dla poszczególnych użytkowników usługi usługodawca zatrudnia nie mniej niż jednego koordynatora usługi asystencji.

2. Koordynator usługi asystencji:

- 1) przygotowuje spersonalizowany plan wsparcia oraz projekt kontraktu trójstronnego, we współpracy z użytkownikiem usługi i asystentem osobistym;
- 2) uczestniczy w instruktażu szczegółowym;
- 3) monitoruje świadczenie usługi asystencji;
- 4) podejmuje bieżące interwencje i działania w przypadku zgłoszenia nieprawidłowości lub wystąpienia trudności w świadczeniu usługi asystencji;
- 5) przygotowuje ewaluację świadczenia usługi asystencji.

3. Koordynatorem usługi asystencji może być osoba, która:

- 1) posiada:
 - a) uprawnienia do wykonywania zawodu pracownika socjalnego, lub
 - b) wykształcenie co najmniej średnie, lub średnie branżowe oraz dwuletnie doświadczenie zawodowe w zarządzaniu usługami społecznymi, lub dwuletnie doświadczenie zawodowe w koordynowaniu projektów związanych z realizacją usług społecznych;
- 2) ukończyła:
 - a) szkolenie ogólne dla asystentów osobistych i koordynatorów usługi asystencji,
 - b) szkolenie z pierwszej pomocy przedmedycznej i ewakuacji osób z niepełnosprawnościami.

4. Koordynator usługi asystencji obowiązany jest do odbycia raz na 5 lat:

- 1) szkolenia ogólnego dla asystentów osobistych i koordynatorów usługi asystencji,
- 2) szkolenia z pierwszej pomocy przedmedycznej i ewakuacji osób z niepełnosprawnościami.

Art. 13. Minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego określi, w drodze rozporządzenia, minimum programowe i wymiar godzin realizowanych w ramach szkoleń ogólnych, o których mowa w art. 11 ust. 1 pkt 5 lit. a i art. 12 ust. 3 pkt 2 lit. a, oraz minimalne kwalifikacje osób prowadzących te szkolenia, kierując się koniecznością odpowiedniego przygotowania asystenta osobistego i koordynatora usługi asystencji do wykonywania zadań wynikających z ustawy.

Art. 14. Usługodawcy są administratorami danych osobowych przetwarzanych w zakresie świadczonej usługi asystencji.

Rozdział 4

Postępowanie w sprawie usługi asystencji

Art. 15. 1. Ustalenie prawa do usługi asystencji następuje na wniosek osoby, o której mowa w art. 4 ust. 1, zwanej dalej „wnioskodawcą” lub osoby uprawnionej do jej reprezentowania, złożony do starosty powiatu, właściwego ze względu na miejsce zamieszkania wnioskodawcy.

2. Wniosek zawiera dane dotyczące osoby, o której mowa w art. 4 ust. 1, obejmujące:

- 1) imię i nazwisko;
- 2) datę urodzenia;
- 3) adres miejsca zamieszkania;
- 4) płeć;
- 5) obywatelstwo;
- 6) numer PESEL, a w przypadku gdy nie nadano numeru PESEL – numer i serię dokumentu potwierdzającego tożsamość;
- 7) adres poczty elektronicznej;
- 8) numer telefonu.

3. Do wniosku dołącza się jako załączniki:

- 1) decyzję ustalającą poziom potrzeby wsparcia, o której mowa w art. 6b³ ust. 1 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych;

- 2) dokument uprawniający do pobytu, w przypadku cudzoziemca, o którym mowa w art. 2 pkt 2 i 3;
- 3) wypełniony kwestionariusz autodiagnozy potrzeb, służący określeniu zakresu potrzebnej usługi asystencji;
- 4) oświadczenie:
 - a) o rodzaju i wymiarze usług skierowanych do osób niepełnosprawnych finansowanych albo współfinansowanych ze środków publicznych, z których korzysta wnioskodawca, lub
 - b) o nie korzystaniu przez wnioskodawcę z usług skierowanych do osób niepełnosprawnych finansowanych albo współfinansowanych ze środków publicznych;
- 5) inne dokumenty, jeżeli mogą mieć wpływ na ustalenie prawa, zakresu lub wymiaru godzin usługi asystencji.

4. Informacje przedstawione we wniosku i załącznikach składa się pod rygorem odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywego oświadczenia. Składający oświadczenie jest obowiązany do zawarcia w nim klauzuli następującej treści: „Jestem świadomy odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywego oświadczenia.”. Klauzula ta zastępuje pouczenie organu o odpowiedzialności karnej za składanie fałszywych oświadczeń.

5. W przypadku złożenia wniosku o ponowne ustalenie prawa do usługi asystencji lub jej kontynuację do wniosku należy dołączyć sporządzoną przez koordynatora usługi asystencji ewaluację świadczenia usługi asystencji, o której mowa w art. 25, za ostatni okres korzystania z usługi asystencji.

6. Wniosek oraz załączniki do wniosku składa się w postaci papierowej albo elektronicznej za pomocą systemu teleinformatycznego utworzonego przez ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego wskazanego w informacji zamieszczonej na stronie podmiotowej Biuletynu Informacji Publicznej ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego, po uwierzytelnieniu wnioskodawcy przy użyciu profilu zaufanego, profilu osobistego, innego środka identyfikacji elektronicznej wydanego w systemie identyfikacji elektronicznej przyłączonym do węzła krajowego identyfikacji elektronicznej, o którym mowa w art. 21a ust. 1 pkt 2 lit. a ustawy z dnia 5 września 2016 r. o usługach zaufania oraz identyfikacji elektronicznej (Dz. U. z 2021 r. poz. 1797 oraz z 2023 r. poz. 1234), adekwatnie do poziomu bezpieczeństwa środka identyfikacji elektronicznej wymaganego dla usług świadczonych w tym systemie, danych weryfikowanych za pomocą

kwalifikowanego certyfikatu podpisu elektronicznego, jeżeli te dane pozwalają na identyfikację i uwierzytelnienie wymagane w celu realizacji usługi online, albo innych technologii, jeżeli zostaną udostępnione w tym systemie.

7. Minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego określi w drodze rozporządzenia wzór wniosku, o którym mowa w ust. 2, wzór kwestionariusza autodiagnozy potrzeb, o którym mowa w ust. 3 pkt 3 oraz wzór oświadczenia, o którym mowa w ust. 3 pkt 4, mając na względzie konieczność poprawnej weryfikacji potrzeb przyszłego użytkownika usługi oraz zapewnienie mu odpowiedniego zakresu wsparcia.

Art. 16. Starosta powiatu dokonuje weryfikacji informacji uzyskanych we wniosku, za pośrednictwem rejestrów publicznych, w tym również za pośrednictwem ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego, poprzez wymianę drogą elektroniczną informacji i danych dotyczących osób, które złożyły wniosek, w szczególności w zakresie:

- 1) usług lub świadczeń niepieniężnych finansowanych lub współfinansowanych ze środków publicznych, z których korzysta wnioskodawca, w szczególności na podstawie ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2023 r. poz. 901, 1693, 1938 i 2760), oraz ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych;
- 2) posiadania decyzji ustalającej poziom potrzeby wsparcia, o której mowa w art. 6b³ ust. 1 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

Art. 17. Starosta powiatu, do wymiany informacji i danych drogą elektroniczną, w celu weryfikacji wniosku o ustalenie prawa do usługi asystencji, wykorzystuje system teleinformatyczny, o którym mowa w art. 6d ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

Art. 18. Jednostki sektora finansów publicznych, podmioty wykonujące działalność leczniczą, organizacje pozarządowe, o których mowa w art. 3 ust. 2 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, oraz podmioty wymienione w art. 3 ust. 3 tej ustawy, są obowiązane niezwłocznie, nie później jednak niż w terminie 7 dni od dnia otrzymania wniosku starosty powiatu, udostępnić informacje, które mają znaczenie dla rozstrzygnięcia o przyznaniu usługi asystencji, zakresu lub liczby przyznanych godzin albo weryfikacji uprawnienia, zakresu lub liczby przyznanych godzin usługi asystencji.

Art. 19. 1. Przed wydaniem decyzji ustalającej prawo do usługi asystencji przeprowadza się diagnozę sytuacji osobistej u wnioskodawcy w jego miejscu zamieszkania lub miejscu wykonywania usługi asystencji, w celu ustalenia jego sytuacji osobistej, indywidualnych potrzeb, sposobu funkcjonowania w życiu codziennym oraz przyszłych warunków świadczenia usługi asystencji. Z diagnozy sytuacji osobistej sporządza się protokół.

2. Niewyrażenie zgody na przeprowadzenie diagnozy sytuacji osobistej przez wnioskodawcę stanowi podstawę do odmowy przyznania usługi asystencji.

3. Diagnozę sytuacji osobistej przeprowadza pracownik socjalny zatrudniony w powiatowym centrum pomocy rodzinie albo, w przypadku miasta na prawach powiatu, pracownik socjalny lub asystent rodziny zatrudniony w miejskim ośrodku pomocy społecznej, po okazaniu legitymacji.

4. Diagnoza sytuacji osobistej może być przeprowadzona przez pracownika socjalnego lub asystenta rodziny zatrudnionego w ośrodku pomocy społecznej, a w przypadku przekształcenia ośrodka pomocy społecznej w centrum usług społecznych na podstawie ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych – przez pracownika socjalnego lub asystenta rodziny zatrudnionego w centrum usług społecznych, po okazaniu legitymacji, jeżeli zawarte zostało w tym zakresie stosowne porozumienie pomiędzy powiatem a gminą, na terenie której zamieszkuje wnioskodawca.

5. Minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego określi, w drodze rozporządzenia, szczegółowy sposób przeprowadzania diagnozy sytuacji osobistej oraz wzór protokołu z diagnozy sytuacji osobistej, uwzględniając kompleksowość gromadzonych danych oraz konieczność poszanowania sfery prywatności wnioskodawcy i jego rodziny.

Art. 20. 1. Decyzja ustalająca prawo do usługi asystencji określa:

- 1) liczbę godzin miesięcznie przyznanej usługi asystencji,
- 2) zakres przyznanej usługi asystencji,
- 3) okres, na jaki jest przyznana usługa asystencji.

2. Liczba przyznanych godzin i zakres usługi asystencji ustalane są na podstawie:

- 1) indywidualnych potrzeb osoby;
- 2) uzyskanej liczby punktów potrzeby wsparcia w skali potrzeby wsparcia, o której mowa w art. 4b ust. 1 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych;
- 3) rodzaju, zakresu i liczby usług skierowanych do osób niepełnosprawnych finansowanych lub współfinansowanych ze środków publicznych, z jakich osoba korzysta;

- 4) wysokości środków finansowych przekazanych powiatowi z budżetu państwa na realizację usługi asystencji oraz liczby osób w powiecie potrzebujących wsparcia w formie usługi asystencji;
- 5) możliwości organizacyjnych w zakresie zapewnienia realizacji usługi asystencji osobom z terenu powiatu uprawnionym do usługi asystencji.

3. Decyzję ustalającą prawo do usługi asystencji wydaje się na okres nie dłuższy niż 3 lata, jednak okres ten nie może być dłuższy niż okres ustalony w decyzji ustalającej poziom potrzeby wsparcia, o której mowa w art. 6b³ ust. 1 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

Art. 21. 1. W przypadku zmiany sytuacji życiowej użytkownika usługi mającej wpływ na świadczenie usługi asystencji, a także w przypadku, gdy świadczenie usługi asystencji ze względu na okoliczności sprawy wydaje się bezcelowe lub niemożliwe, decyzja ustalająca prawo do asystencji może być zmieniona lub uchylona na wniosek użytkownika usługi albo z urzędu.

2. Starosta uchyla decyzję ustalającą prawo do usługi asystencji albo zmienia ją w zakresie liczby przyznanych godzin usługi asystencji, zakresu usługi asystencji lub okresu, na jaki przyznano usługę asystencji, jeżeli:

- 1) po ustaleniu prawa do usługi asystencji zostaną przedłożone nowe dowody lub ujawniono nowe okoliczności mające wpływ na prawo do usługi asystencji, liczbę przyznanych godzin, zakres usługi asystencji lub okres, na jaki przyznano usługę asystencji;
- 2) prawo do usługi asystencji zostało ustalone na podstawie fałszywych danych lub dokumentów albo w innych przypadkach świadomego wprowadzenia w błąd przez wnioskodawcę lub użytkownika usługi;
- 3) prawo do usługi asystencji zostało ustalone na podstawie innej decyzji lub orzeczenia sądu, które zostało następnie uchylone, zmienione albo stwierdzono jego nieważność;
- 4) ustalenie prawa do usługi asystencji lub nieprawidłowe ustalenie liczby przyznanych godzin lub zakresu usługi asystencji nastąpiło na skutek błędu organu;
- 5) użytkownik usługi zmienił miejsce zamieszkania poza teren powiatu, w którym dotychczas zamieszkiwał.

3. Decyzja, o której mowa w ust. 1 i 2, nie wymaga zgody strony.

Art. 22. W przypadku wystąpienia zmiany danych przekazanych we wniosku lub dołączonych do niego załącznikach wnioskodawca lub użytkownik usługi jest obowiązany do powiadomienia o tym starosty, w terminie 14 dni od dnia wystąpienia tych zmian.

Art. 23. 1. Osoba, która nienależnie korzystała z usługi asystencji, jest obowiązana do zwrotu kosztów udzielania tej usługi.

2. Za nienależne korzystanie z usługi asystencji uważa się usługę asystencji świadczoną:

- 1) na podstawie fałszywych danych zawartych we wniosku, załącznikach do wniosku, oświadczeniach lub dokumentach albo w innych przypadkach świadomego wprowadzenia w błąd przez użytkownika usługi;
- 2) w przypadku niewywiązania się z obowiązku, o którym mowa w art. 22, jeżeli zamiana danych mogła mieć wpływ na prawo do asystencji lub liczbę przyznanych godzin usługi asystencji;
- 3) mimo braku prawa do usługi asystencji.

3. Od ustalonych przez starostę kosztów nienależnego korzystania z usługi asystencji są naliczane odsetki ustawowe za opóźnienie.

4. Należności z tytułu nienależnego korzystania z usługi asystencji ulegają przedawnieniu z upływem 3 lat od dnia, w którym decyzja o ustaleniu i zwrocie kosztów nienależnego korzystania z usługi asystencji stała się ostateczna.

5. Bieg przedawnienia przerywa:

- 1) odroczenie terminu płatności należności,
- 2) rozłożenie spłaty należności na raty,
- 3) zastosowanie środka egzekucyjnego, o którym dłużnik został powiadomiony,
- 4) ogłoszenie upadłości dłużnika

– przy czym po przerwaniu biegu terminu przedawnienia biegnie on na nowo od dnia następującego odpowiednio po dniu odroczenia terminu płatności należności, rozłożenia spłaty należności na raty, zastosowania środka egzekucyjnego, o którym dłużnik został powiadomiony, lub ogłoszenia upadłości.

6. Nie wydaje się decyzji o ustaleniu i zwrocie kosztów nienależnego korzystania z usługi asystencji, jeżeli od dnia wydania ostatecznej decyzji ustalającej prawo do usługi asystencji upłynęło więcej niż 4 lata.

7. Kwoty kosztów nienależnego korzystania z usługi asystencji podlegają egzekucji w trybie przepisów o postępowaniu egzekucyjnym w administracji.

8. Starosta może odstąpić od żądania zwrotu kwoty kosztów nienależnego korzystania z usługi asystencji łącznie z odsetkami w całości lub w części, odroczyć termin płatności albo rozłożyć na raty, jeżeli zachodzą szczególnie uzasadnione okoliczności dotyczące sytuacji osoby zobowiązanej do zwrotu kosztów nienależnego korzystania z usługi asystencji, której ustalono prawo do usługi asystencji.

9. W przypadku śmierci osoby, która nienależnie korzystała z usługi asystencji, należności, o których mowa w ust. 1, wygasają.

Art. 24. W sprawach nieuregulowanych stosuje się przepisy ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (Dz. U. z 2023 r. poz. 775 i 803).

Rozdział 5

Wykonywanie usługi asystencji

Art. 25. 1. Realizator usługi na podstawie decyzji ustalającej prawo do usługi asystencji wskazuje użytkownikowi usługi usługodawcę, który będzie odpowiedzialny za świadczenie mu usługi asystencji oraz kieruje niezwłocznie użytkownika usługi do odbycia szkolenia ogólnego.

2. W przypadku, gdy na terenie danego powiatu działa więcej niż jeden usługodawca, z którym powiat zawarł umowę, realizator usługi, w miarę możliwości, przychyła się do wniosku użytkownika usługi i kieruje go do realizacji usługi u konkretnego usługodawcy wymienionego w wykazie, o którym mowa w art. 8 ust. 3, jeżeli użytkownik usługi takiego usługodawcę wskazał.

3. Celem szkolenia ogólnego, o którym mowa w ust. 1, jest zapoznanie użytkownika usługi z istotą, celami i wartościami usługi asystencji, prawami i obowiązkami użytkownika usługi oraz rolą i zadaniami asystenta osobistego oraz koordynatora usługi asystencji osobistej.

4. Minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego określi w drodze rozporządzenia minimum programowe i wymiar godzin realizowanych w ramach szkolenia ogólnego, o którym mowa w ust. 1, oraz minimalne kwalifikacje osób prowadzących to szkolenie, mając na względzie potrzebę jak najlepszego przygotowania użytkownika usługi do korzystania z usługi asystencji.

Art. 26. 1. W celu rozpoczęcia wykonywania usługi asystencji, usługodawca, po otrzymaniu od realizatora usługi skierowania na wykonywanie usługi asystencji kopii decyzji przyznającej osobie usługę asystencji oraz protokołu z diagnozy sytuacji osobistej osoby, o której mowa w art. 19 ust. 1, podpisuje kontrakt trójstronny z użytkownikiem usługi oraz asystentem osobistym, który tę usługę będzie wykonywać.

2. Kopia zawartego kontraktu trójstronnego przekazywana jest, niezwłocznie po jego zawarciu, do realizatora usługi.

3. Usługodawca przed podpisaniem kontraktu trójstronnego proponuje użytkownikowi usługi wybór asystenta osobistego spośród co najmniej dwóch asystentów osobistych, w tym osobę wskazaną przez użytkownika usługi, o której mowa w ust. 4, jeżeli osoba ta została zatrudniona przez usługodawcę.

4. Użytkownik usługi może zgłosić usługodawcy osobę niezatrudnioną przez usługodawcę jako osobę preferowaną do świadczenia jej usługi asystencji, za uprzednio wyrażoną zgodą tej osoby.

5. Asystentem osobistym użytkownika usługi nie może być osoba będąca jego małżonkiem, zstępnym, wstępnym, rodzeństwem, synową, zięciem, macochą, ojczymem, teściem ani teściową, ani osobą z nim wspólnie zamieszkującą lub gospodarującą, lub pozostającą z nim w faktycznym pożyciu.

6. Kontrakt trójstronny obejmuje w szczególności:

- 1) wskazanie wzajemnych praw i obowiązków stron kontraktu;
- 2) spersonalizowany plan wsparcia zawierający ustalony indywidualnie dla danego użytkownika usługi zakres czynności i działań świadczonych w ramach usługi asystencji;
- 3) ramowy harmonogram świadczenia usługi asystencji ze wskazaniem poszczególnych dni tygodnia, godzin oraz miejsc, w których będzie świadczona usługa asystencji;
- 4) wskazanie sposobu sprawowania zastępstwa asystenta osobistego;
- 5) datę rozpoczęcia i zakończenia usługi asystencji;
- 6) wskazanie sposobu i terminu dokonania ewaluacji świadczenia usługi asystencji;
- 7) inne ustalenia i informacje istotne dla kompleksowego i efektywnego świadczenia usługi asystencji.

7. Ramowy harmonogram świadczenia usługi asystencji może być modyfikowany w drodze uzgodnienia pomiędzy użytkownikiem usługi i asystentem osobistym, z koniecznością uprzedniego poinformowania usługodawcy o wprowadzonych zmianach, pod warunkiem, że ogólna liczba godzin świadczonej usługi asystencji w danym kwartale nie ulegnie zmianie.

8. Wprowadzenie zmian do kontraktu trójstronnego niemieszczących się w zakresie, o którym mowa w ust. 6, wymaga zmiany tego kontraktu.

Art. 27. 1. Koordynator usługi asystencji, przy współudziale użytkownika usługi i asystenta osobistego, dokonuje ewaluacji świadczenia usługi asystencji, w ostatnim miesiącu jej świadczenia.

2. Ewaluacja, o której mowa w ust. 1, zawiera także rekomendacje co do zakresu i liczby godzin asystencji osobistej na kolejny okres.

Art. 28. 1. Usługodawca składa realizatorowi usługi roczny raport z wykonania usługi asystencji za rok ubiegły, w terminie do 15 stycznia.

2. Powiat sporządza roczny raport z wykonania zadania ustalania uprawnienia do usługi asystencji, organizacji i realizacji usługi asystencji za rok ubiegły i przekazuje go w terminie do 15 lutego właściwemu miejscowo wojewodzie.

3. Wojewoda sporządza, z wykorzystaniem otrzymanych od powiatów raportów, roczne zbiorcze sprawozdanie z wykonania zadań z zakresu usługi asystencji za rok ubiegły i przekazuje je w terminie do 30 marca ministrowi właściwemu do spraw zabezpieczenia społecznego.

4. Minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego określi, w drodze rozporządzenia, wzory i sposób sporządzania rocznych raportów oraz rocznego zbiorczego sprawozdania z wykonania zadań z zakresu usługi asystencji i sposób ich przekazywania, uwzględniając potrzebę zapewnienia kompletności i jednolitości informacji przekazywanej przez podmioty realizujące ustawę oraz skutecznej realizacji zadań z zakresu usługi asystencji finansowanych z budżetu państwa.

Art. 29. Rada Ministrów składa corocznie Sejmowi, w terminie do 30 września, sprawozdanie z realizacji ustawy za rok ubiegły.

Rozdział 6

Finansowanie usługi asystencji

Art. 30. 1. Zadanie powiatu polegające na ustalaniu uprawnienia do usługi asystencji jest finansowane z dotacji celowej z budżetu państwa.

2. Realizacja przez powiat:

- 1) usługi asystencji, w tym koszty związane z:
 - a) wynagrodzeniem asystentów osobistych,
 - b) wynagrodzeniem koordynatorów usługi asystencji,
 - c) organizacją szkoleń ogólnych dla asystentów osobistych i koordynatorów usługi asystencji oraz szkoleń ogólnych dla użytkowników usługi asystencji,

- d) organizacją szkoleń dla asystentów osobistych i koordynatorów usługi asystencji z pierwszej pomocy przedmedycznej i ewakuacji osób z niepełnosprawnościami,
 - e) wykonywaniem usługi asystencji przez usługodawców, w tym związane ze świadczeniem usługi asystencji przez asystentów osobistych oraz ubezpieczeniem od odpowiedzialności cywilnej asystentów osobistych jeżeli usługodawca zawrze taką umowę z ubezpieczycielem - w wysokości łącznej nie wyższej niż 7 % kwoty przeznaczonej na wynagrodzenia asystentów osobistych,
 - f) obsługą administracyjną i prowadzeniem postępowań związanych z ustaleniem i weryfikacją uprawnienia do usługi asystencji – w wysokości 3% kwoty przeznaczonej na wynagrodzenia asystentów osobistych;
- 2) superwizji asystentów osobistych, w tym koszty związane z wynagrodzeniem superwizorów asystentów osobistych

– są finansowane z dotacji celowej z budżetu państwa.

3. Do finansowania zadania o którym mowa w ust. 1, mają zastosowanie przepisy ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2023 r. poz. 1270, 1273, 1407, 1429, 1641, 1693 i 1872).

4. Minister właściwy do spraw finansów publicznych, na wniosek ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego, może dokonywać przeniesień wydatków budżetowych między częściami budżetu państwa, działami, rozdziałami i paragrafami klasyfikacji wydatków, z przeznaczeniem na zadania wynikające z niniejszej ustawy.

Rozdział 7

Zmiany w przepisach, przepisy dostosowujące i przepis końcowy

Art. 31. W ustawie z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (Dz. U. z 2024 r. poz. 226 i 232)) w art. 21 w ust. 1 po pkt 114 dodaje się pkt 114a w brzmieniu:

„114a) wartość usługi asystencji osobistej osób z niepełnosprawnościami, świadczona na podstawie decyzji administracyjnej wydanej na podstawie ustawy z dnia o asystencji osobistej osób z niepełnosprawnościami (Dz. U. poz. ...);”

Art. 32. W ustawie z dnia 20 czerwca 1992 r. o uprawnieniach do ulgowych przejazdów środkami publicznego transportu zbiorowego (Dz. U. z 2018 r. poz. 295 oraz z 2023 r. poz. 1575 i 1720) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 1a w ust. 4 po pkt 1 dodaje się pkt 1a w brzmieniu:

„1a) asystentach osobistych – należy przez to rozumieć asystentów osobistych osób z niepełnosprawnościami świadczących usługę asystencji na podstawie decyzji administracyjnej wydanej na podstawie ustawy z dnia o asystencji osobistej osób z niepełnosprawnościami (Dz. U. poz.);”;

2) w art. 2 ust. 3 otrzymuje brzmienie:

„3. Do ulgi 95% przy przejazdach środkami publicznego transportu zbiorowego kolejowego oraz autobusowego, na podstawie biletów jednorazowych, jest uprawniony przewoźnik lub opiekun towarzyszący w podróży osobie niewidomej albo osobie niezdolnej do samodzielnej egzystencji, a także asystent osobisty towarzyszący w podróży osobie niepełnosprawnej.”.

Art. 33. W ustawie z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2024 r. poz. 44) w art. 6d w ust. 4a pkt 8 kropkę zastępuje się średnikiem i dodaje się pkt 9 w brzmieniu:

„9) staroście powiatu, o którym mowa w art. 6 ustawy z dnia ... o asystencji osobistej osób z niepełnosprawnościami (Dz. U. ...) – w celu weryfikacji danych dotyczących osób ubiegających się o usługę asystencji, osób korzystających z usługi asystencji.”.

Art. 34. W ustawie z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług (Dz. U. z 2023 r. poz. 1570, 1598 i 1852) w art. 43 w ust. 1 po pkt 23 dodaje się pkt 23a w brzmieniu:

„23a) usługa asystencji osobistej osób z niepełnosprawnościami świadczona na podstawie decyzji administracyjnej wydanej na podstawie ustawy z dnia ... o asystencji osobistej osób z niepełnosprawnościami (Dz. U. poz.);”.

Art. 35. W ustawie z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2023 r. poz. 901, 1693, 1938 i 2760) w art. 23a ust. 3 w pkt 6 kropkę zastępuje się średnikiem i dodaje się pkt 7 w brzmieniu:

„7) starosta powiatu, o którym mowa w art. 6 ustawy z dnia ... o asystencji osobistej osób z niepełnosprawnościami (Dz. U. ...) – w celu weryfikacji danych dotyczących osób ubiegających się o usługę asystencji, osób korzystających z usługi asystencji.”.

Art. 36. W ustawie z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2023 r. poz. 1336, 1688 i 1890) w art. 12 w ust. 7 w pkt 7 kropkę zastępuje się średnikiem i dodaje się pkt 8 w brzmieniu:

„8) asystentów osobistych osób z niepełnosprawnościami świadczących usługi na podstawie decyzji administracyjnej wydanej na podstawie ustawy z dnia ... o asystencji osobistej osób z niepełnosprawnościami (Dz. U. poz. ...), towarzyszących osobie niepełnosprawnej.”.

Art. 37. W ustawie z dnia 16 listopada 2006 r. o opłacie skarbowej (Dz. U. z 2023 r. poz. 2111) w art. 2 ust. 1 w pkt 9 kropkę zastępuje się przecinkiem i dodaje się pkt 10 w brzmieniu:

„10) wydanie zaświadczenia potwierdzającego pełnienie funkcji asystenta osobistego, o którym mowa w ustawie z dnia ... o asystencji osobistej osób z niepełnosprawnościami (Dz. U. ...).”.

Art. 38. W ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych (Dz. U. poz. 1818) w art. 2:

1) w ust. 1 po pkt 6 dodaje się pkt 6a w brzmieniu:

„6a) asystencji osobistej osób z niepełnosprawnościami;”;

2) w ust. 2 po pkt 9 dodaje się pkt 9a w brzmieniu:

„9a) ustawy z dnia ... o asystencji osobistej osób z niepełnosprawnościami (Dz. U. ...);”.

Art. 39. Pierwsze raporty i sprawozdania, o których mowa w art. 28 i 29, sporządzane są w 2026 roku.

Art. 40. 1. Wnioski o ustalenie prawa do usługi asystencji składa się od dnia 1 stycznia 2025 r.

2. Wnioski o ustalenie prawa do usługi asystencji złożone w okresie 6 miesięcy od dnia wejścia w życie ustawy rozpatruje się nie później niż w terminie 60 dni od dnia złożenia wniosku.

Art. 41. 1. W okresie roku od dnia wejścia w życie ustawy:

- 1) asystentem osobistym osoby z niepełnosprawnością może być osoba, która nie spełnia wymogu, o którym mowa w art. 11 ust. 1 pkt 5;
- 2) koordynatorem usługi asystencji może być osoba, która nie spełnia wymogu, o którym mowa w art. 12 ust. 3 pkt 2.

2. W okresie 6 miesięcy od dnia wejścia w życie ustawy realizator usługi obowiązany jest do zorganizowania szkolenia ogólnego dla użytkownika usługi, któremu wydał decyzję ustalającą prawo do usługi asystencji, w terminie nie dłuższym niż 60 dni od dnia wydania decyzji ustalającej prawo do usługi asystencji.

Art. 42. Minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego, po upływie dwóch lat od dnia wejścia w życie ustawy, dokona przeglądu stosowania przepisów ustawy oraz przepisów wydanych na podstawie art. 13, art. 15 ust. 7, art. 19 ust. 5, art. 25 ust. 4 i art. 28 ust. 4, w celu dokonania oceny systemu świadczenia usługi asystencji oraz przedstawienia rekomendacji Radzie Ministrów w kwestii ewentualnej konieczności podjęcia działań korygujących w systemie świadczenia usługi asystencji.

Art. 43. Ustawa wychodzi w życie z dniem 1 stycznia 2025 r. z wyjątkiem:

- 1) art. 11 ust. 3-6 oraz art. 30 ust. 2 pkt 2, które wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 2026 r.;
- 2) art. 4 ust. 1 w zakresie osób, którym w decyzji ustalającej poziom potrzeby wsparcia, o której mowa w art. 6b³ ust. 1 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, potrzebę tę określono na poziomie od 70 do 84 punktów w skali potrzeby wsparcia, o której mowa w art. 4b ust. 3 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, który wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 2027 r.

UZASADNIENIE

I. CEL I ISTOTA PROJEKTOWANYCH ROZWIĄZAŃ

1. Podstawowe cele inicjatywy ustawodawczej

Zasadniczym celem projektu ustawy o asystencji osobistej osób z niepełnosprawnościami jest systemowe uregulowanie korzystania przez osoby z niepełnosprawnościami z usługi asystencji osobistej i stworzenie w ten sposób trwałych warunków dla osób z niepełnosprawnościami do realizacji możliwie pełnego samodzielnego życia. Usługa asystencji osobistej polega na udzielaniu indywidualnego wsparcia osobom z niepełnosprawnościami w wykonywaniu czynności, których nie mogą one wykonywać na równi z innymi osobami. Celem usługi asystencji jest realizacja prawa do aktywnego włączenia i możliwie pełnego udziału osób z niepełnosprawnościami w życiu społecznym, aktywności zawodowej, ze szczególnym uwzględnieniem ich wolności osobistej i niezależności w życiu codziennym.

Ostatnie pełne dane dotyczące zjawiska niepełnosprawności w Polsce pochodzą z Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2021 r.¹⁾ Według danych spisowych w 2021 r. w Polsce osób z niepełnosprawnościami, które mają prawne potwierdzenie niepełnosprawności, było 3 471 193, a osób niepełnosprawnych tylko biologicznie (tzn. nieposiadających prawnego orzeczenia stwierdzającego niepełnosprawność, deklarujących natomiast odczuwanie ograniczenia sprawności) – 1 976 355. Według wyników spisu liczba osób z niepełnosprawnościami ogółem wynosiła na koniec marca 2021 r. 5 447 548. Udział mężczyzn wśród osób z niepełnosprawnościami wynosił 45,1%, a kobiet 54,9%. Tym samym liczba osób z niepełnosprawnościami w Polsce stanowiła 14,3% ludności kraju.

Według danych z Elektronicznego Krajowego Systemu Monitorowania i Orzekania o Niepełnosprawności liczba osób z orzeczoną niepełnosprawnością z roku na rok

¹⁾ Opracowanie Głównego Urzędu Statystycznego: *Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2021. Ludność. Stan i struktura demograficzno-społeczna i ekonomiczna ludności Polski w świetle wyników NSP 2021*, Warszawa 2023.

systematycznie rośnie. W 2020 r. liczba niepełnosprawnych dzieci w wieku poniżej 16. roku życia z orzeczeniem o niepełnosprawności łącznie ze wskazaniami konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji oraz konieczności stałego współudziału na co dzień opiekuna dziecka w procesie jego leczenia, rehabilitacji i edukacji wynosiła 91 839, a w 2022 r. liczba ta zwiększyła się do 101 521 osób. Podobnie jest w przypadku osób pełnoletnich. W 2020 r. osób po 18. roku życia zaliczonych do znacznego stopnia niepełnosprawności, zgodnie z prawomocnym orzeczeniem lub wyrokiem sądu, było 806 604, a w 2022 r. ich liczba zwiększyła się do 947 867, co oznacza wzrost o 17,5%. W przypadku osób z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności wzrost był nieco mniejszy – w 2020 r. taki stopień niepełnosprawności posiadało 1 312 155 osób, a w 2022 r. było to 1 386 320 osób²⁾.

2. Spójność koncepcji asystencji osobistej osób z niepełnosprawnościami z ratyfikowanymi przez Polskę dokumentami międzynarodowymi i polityką Unii Europejskiej

Punktem odniesienia dla proponowanego rozwiązania systemowego jest *Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych, sporządzona w Nowym Jorku dnia 13 grudnia 2006 r.*³⁾, która wskazuje asystencję osobistą jako jeden z istotnych instrumentów służących realizacji prawa osób z niepełnosprawnościami do samodzielnego i niezależnego życia.

Do prowadzenia samodzielnego życia i włączenia w społeczeństwo odnosi się art. 19 *Konwencji ONZ o Prawach Osób Niepełnosprawnych*, który stanowi, że państwa – strony Konwencji uznają równe prawo wszystkich osób niepełnosprawnych do życia w społeczeństwie wraz z prawem do dokonywania takich samych wyborów, na równi z innymi osobami. Oznacza to, że po ratyfikacji *Konwencji ONZ o Prawach Osób Niepełnosprawnych* na państwie polskim ciąży obowiązek zapewnienia osobom z niepełnosprawnościami warunków ułatwiających realizację prawa do samodzielnego i niezależnego życia. Istotne są tu także rekomendacje Komitetu ONZ przekazane Polsce w październiku 2018 r., a dotyczące prawa do niezależnego życia w lokalnej społeczności.

²⁾ Raport NIK, *Usługi asystenta osobistego jako wsparcie społeczne osób niepełnosprawnych*, KPS.430.11.2022, s. 9.

³⁾ Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych, sporządzona w Nowym Jorku dnia 13 grudnia 2006 r. (Dz.U. z 2012 r. poz. 1169 oraz z 2018 r. poz. 1217); dalej jako: „*Konwencja ONZ o Prawach Osób Niepełnosprawnych*”. Prezydent Bronisław Komorowski uroczyście ratyfikował Konwencję ONZ o prawach osób niepełnosprawnych 6 września 2012 r.

Komitet zalecił wówczas opracowanie i podjęcie przez stronę rządową prac na rzecz deinstytucjonalizacji działań pomocowych oraz przyjęcie ram prawnych i gwarancji budżetowych w celu zapewnienia osobom z niepełnosprawnościami dostępu do usługi asystencji osobistej. Organizacja i prowadzenie od 2020 r. w cyklu rocznym wyodrębnionych rządowych programów „Asystent osobisty osoby z niepełnosprawnością”, w których mają możliwość aplikować zarówno organizacje pozarządowe, jak i jednostki samorządu terytorialnego, jest ważnym krokiem na drodze zapewnienia dostępu do tej usługi, ale nie stanowi rozwiązania systemowego.

3. Spójność koncepcji usługi asystencji osobistej osób z niepełnosprawnościami z krajową polityką społeczną

Rozwiązania zawarte w projekcie ustawy są zgodne z celami *Strategii na rzecz osób z niepełnosprawnościami 2021–2030* przyjętej przez polski rząd w lutym 2021 r.⁴

Głównym celem *Strategii na rzecz osób z niepełnosprawnościami 2021–2030* jest włączenie osób z różnego rodzaju niepełnosprawnościami w życie społeczne i zawodowe, a tym samym zagwarantowanie im praw określonych w *Konwencji ONZ o Prawach Osób Niepełnosprawnych*. *Strategia na rzecz osób z niepełnosprawnościami 2021–2030* obejmuje osiem obszarów istotnych dla prowadzenia polityki na rzecz osób z niepełnosprawnościami – wśród nich jako pierwszy jest wymienione **niezależne życie**. Jako jeden z istotnych elementów wymieniona jest w tym obszarze asystencja osobista jako kluczowa usługa ograniczająca skutki niepełnosprawności oraz stymulująca osoby z niepełnosprawnością do podejmowania aktywności i umożliwiającą im realizowanie prawa do niezależnego życia, a także przeciwdziałająca dyskryminacji ze względu na niepełnosprawność oraz wykluczeniu społecznemu osób z niepełnosprawnościami. Usługa asystencji osobistej jest wskazana także jako usługa umożliwiająca osobom z niepełnosprawnościami uczestnictwo w życiu lokalnej społeczności przez udział w wydarzeniach społecznych, kulturalnych, rozrywkowych czy sportowych. *Strategia na rzecz osób z niepełnosprawnościami 2021–2030* zakłada, że w zakreślonych latach nastąpi zwiększenie możliwości realizacji niezależnego życia przez osoby z niepełnosprawnościami właśnie dzięki korzystaniu przez nie w sposób zorganizowany i ciągły z usługi asystenta osobistego osoby z niepełnosprawnością. Tym samym wdrożenie

⁴) Uchwała nr 27 Rady Ministrów z dnia 16 lutego 2021 r. w sprawie przyjęcia dokumentu *Strategia na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021-2030* (M.P. poz. 218).

asystencji osobistej jako rozwiązania systemowego jest niezbędne, społecznie oczekiwane i zadeklarowane. Celem prezydenckiej inicjatywy ustawodawczej jest wdrożenie tego rozwiązania.

Przygotowanie systemowego rozwiązania dotyczącego usługi asystencji osobistej jest także spójne z przyjętą przez rząd w 2022 r. *Strategią rozwoju usług społecznych, polityka publiczna do roku 2030 (z perspektywą do 2035 r.)*⁵, w dużej mierze poświęconą osobom z niepełnosprawnościami jako jednej z pięciu kluczowych grup kategoryalnych będących adresatami wsparcia, które – w myśl tego dokumentu – powinno podlegać stopniowej deinstytucjonalizacji, czyli odchodzeniu od rozwiązań zakładowych na rzecz usług świadczonych w społeczności lokalnej i środowisku życia odbiorców. Oznacza to (w odniesieniu do ogółu adresatów wsparcia z uwzględnieniem wszystkich pięciu grup kategoryalnych):

- 1) zwiększenie dostępności środowiskowych usług opiekuńczych na poziomie gminy,
- 2) zwiększenie liczby miejsc zamieszkania w formach mieszkalnictwa wspomagane,
- 3) zmniejszenie wskaźnika średniej liczby osób w domu pomocy społecznej oraz schronisku dla osób bezdomnych i schronisku z usługami opiekuńczymi dla osób bezdomnych,
- 4) zwiększenie udziału usług świadczonych w środowisku i w miejscu zamieszkania w stosunku do opieki instytucjonalnej.

Nie będzie to możliwe bez wdrożenia asystencji osobistej jako rozwiązania współtworzącego lokalne, środowiskowe systemy usług społecznych, które stanie się realną alternatywą dla praktyk kierowania do placówek całodobowego pobytu osób z niepełnosprawnością, wymagających wsparcia świadczonego w sposób ciągły.

4. Systemowe rozwiązanie świadczenia usług asystencji osobistej

Mając na względzie oczekiwania środowisk osób z niepełnosprawnościami oraz zapisy zawarte w *Konwencji ONZ o Prawach Osób Niepełnosprawnych*, a także cele sformułowane w *Strategii na rzecz osób z niepełnosprawnościami 2021–2030*, z inicjatywy Prezydenta RP Andrzeja Dudy w Kancelarii Prezydenta RP w 2021 r. podjęto prace nad

⁵) Uchwała nr 135 Rady Ministrów z dnia 15 czerwca 2022 r. w sprawie przyjęcia polityki publicznej pod nazwą *Strategia rozwoju usług społecznych, polityka publiczna do roku 2030 (z perspektywą do 2035 r.)* (M.P. poz. 767).

przygotowaniem projektu ustawy o asystencji osobistej osób z niepełnosprawnościami. Rozwiązanie ustawowe zagwarantuje bowiem ciągłość usługi oraz dostęp do niej, co jest jednym z najważniejszych postulatów środowisk osób z niepełnosprawnościami.

Punktem wyjścia do prac nad projektem ustawy była koncepcja asystencji osobistej osób z niepełnosprawnościami przygotowana w ramach prac Narodowej Rady Rozwoju, zaprezentowana podczas zorganizowanego przez Kancelarię Prezydenta RP „Forum Deinstytucjonalizacji: uspołecznienie, upodmiotowienie, personalizacja” w dniu 12 kwietnia 2022 r. Opracowanie koncepcji zostało poprzedzone pracami dwóch zespołów eksperckich, w których znaleźli się przedstawiciele środowiska osób z niepełnosprawnościami, w tym także użytkownicy usługi asystencji osobistej. Jeden z zespołów składał się wyłącznie z osób z niepełnosprawnościami – użytkowników usługi asystencji osobistej, oraz osób, które takiej usługi potrzebują w swoim codziennym życiu. W samym Forum Deinstytucjonalizacji wzięła udział szeroka reprezentacja środowiska osób z niepełnosprawnościami: osób z niepełnosprawnościami, osób ich wspierających, organizacji pozarządowych oraz instytucji działających na rzecz tego środowiska.

Po zaprezentowaniu koncepcji podczas Forum Deinstytucjonalizacji do Kancelarii Prezydenta RP w ramach konsultacji napłynęło kilkadziesiąt uwag od organizacji pozarządowych i przedstawicieli środowisk osób z niepełnosprawnościami. Wszystkie uwagi zostały przeanalizowane, a część z nich uwzględniona w dalszych pracach nad projektem regulacji ustawowych.

Dnia 13 lipca 2022 r. decyzją Szefa Kancelarii Prezydenta RP został powołany Zespół ds. opracowania projektu regulacji dotyczącej asystencji osobistej osób z niepełnosprawnościami, w skład którego weszli doradcy Prezydenta RP, przedstawiciele Kancelarii Prezydenta RP, przedstawiciele Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej, w tym Biura Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych, oraz Biura Rzecznika Praw Obywatelskich i Zakładu Ubezpieczeń Społecznych. W ramach prac Zespołu, zakończonych w marcu 2023 r., powstał całościowy roboczy projekt ustawy, który wymagał jednak dalszych prac, tak aby rozwiązania zawarte w inicjatywie prezydenckiej były zgodne z rozwiązaniami przygotowanymi przez rząd wiosną 2023 r., dotyczącymi wprowadzenia nowego świadczenia kierowanego bezpośrednio do osób z niepełnosprawnościami – świadczenia wspierającego.

Ustawa o świadczeniu wspierającym została uchwalona przez Sejm 7 lipca 2023 r., a następnie podpisana przez Prezydenta RP Andrzeja Dudę 24 lipca 2023 r.⁶⁾

Dalsze prace nad finalnym kształtem projektu ustawy o asystencji osobistej, związane z uspołnieniem jej zapisów z wchodzącymi w życie 1 stycznia 2024 r. rozwiązaniami zawartymi w ustawie o świadczeniu wspierającym, były kontynuowane w Kancelarii Prezydenta RP.

Projekt ustawy o asystencji osobistej został przekazany do konsultacji społecznych 29 listopada 2023 r. poprzez zamieszczenie treści projektu wraz z uzasadnieniem na stronie internetowej Kancelarii Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej www.prezydent.pl. Uwagi do przedstawionych rozwiązań legislacyjnych można było przysyłać do Kancelarii Prezydenta RP na adres mailowy do 22 grudnia 2023 r. Wszystkie uwagi i postulaty otrzymane od środowiska osób z niepełnosprawnościami, organizacji pozarządowych, instytucji publicznych oraz osób prywatnych (odnotowano blisko 200 wystąpień) zostały przeanalizowane. Najważniejsze z kwestii, co do których odnotowano najwięcej uwag i postulatów, zostały poddane omówieniu i dyskusji podczas podsumowania konsultacji, które odbyło się 19 stycznia 2024 r. W spotkaniu konsultacyjnym wzięło udział ponad 60 przedstawicieli organizacji i instytucji z całej Polski, w tym osoby z niepełnosprawnościami korzystające z asystencji osobistej. Ze względu na powierzenie w projekcie ustawy istotnej roli powiatom (m.in. w zakresie ustalania uprawnień do usługi asystencji i jej organizowania) przedstawiciele Kancelarii Prezydenta RP w dniu 29 stycznia 2024 r. spotkali się z przedstawicielem Związku Powiatów Polskich (ZPP) na dodatkowych konsultacjach uzgodnieniowych. Konsultacje dotyczyły przesłanych do projektu uwag i propozycji Związku Powiatów Polskich (ZPP).

W proponowanym projekcie ustawy o asystencji osobistej osób z niepełnosprawnościami asystencja osobista jest usługą społeczną o charakterze spersonalizowanego wsparcia (udzielanego w relacji jeden na jeden) dopasowanego do potrzeb użytkownika usługi, niezbędnego do prowadzenia możliwie pełnego, samodzielnego życia. Usługa asystencji osobistej umożliwi wzmocnianie potencjału, który jest w człowieku, a który bez niej nie będzie miał szansy ani się ujawnić, ani rozwinąć.

Rozwiązanie systemowe zapewniające finansowanie usługi asystencji osobistej z budżetu państwa w sposób ciągły sprawi, że osoby z niepełnosprawnościami będą miały

⁶⁾ Ustawa z dnia 7 lipca 2023 r. o świadczeniu wspierającym (Dz.U. poz. 1429).

poczucie bezpieczeństwa w tym zakresie, a asystenci osobiści będą mieli poczucie stabilności zatrudnienia – jego brak w chwili obecnej skutkuje ogromną fluktuacją kadr.

Świadczenie usługi asystencji osobistej będzie się opierać na spersonalizowanym planie wsparcia, tworzonym indywidualnie dla każdego użytkownika asystencji przy jego udziale. Celem takiego rozwiązania jest budowanie systemu wsparcia, w którym uznana jest podmiotowość osób z niepełnosprawnościami i w którym sama osoba z niepełnosprawnością znajduje się w centrum uwagi. Indywidualne dopasowanie zakresu wsparcia jest także gwarantem jego największej efektywności.

W projekcie ustawy przyznawanie i realizowanie usługi asystencji osobistej jest zadaniem zleconym, finansowanym z budżetu państwa, bezpłatnym dla każdego użytkownika usługi – niezależnie od wysokości dochodów jego i jego rodziny, a powiat – organizatorem usługi asystencji osobistej, odpowiedzialnym za realizację tego zadania publicznego.

Projekt przewiduje możliwość wykonywania przez powiat zadania świadczenia usługi asystencji zarówno przez własne jednostki organizacyjne, przez gminy, organizacje pozarządowe czy też podmioty prywatne. Zaproponowane zostało również prowadzenie przez powiaty wykazu wszystkich współpracujących z nimi usługodawców, aby zwiększyć przestrzeń wyboru usługodawców przez użytkowników i stabilizować współpracę międzysektorową. Tak zaprojektowane rozwiązania będą tym samym sprzyjać rozwojowi na poziomie lokalnym infrastruktury usługowej o charakterze środowiskowym, co odpowiada konstytucyjnej zasadzie decentralizacji i jest zgodne z założeniami strategicznych dokumentów programujących polityki publiczne: wspomnianych już *Strategii rozwoju usług społecznych, polityka publiczna do roku 2030 (z perspektywą do 2035 r.)* oraz *Strategii na rzecz osób z niepełnosprawnościami 2021–2030*, a także dokumentu *Fundusze Europejskie dla rozwoju społecznego 2021–2027*, przyjętego wspólnie przez rząd i Komisję Europejską w grudniu 2022 r.

W projekcie zadanie realizacji usługi asystencji osobistej powierzone zostaje powiatom jako samorządowym wspólnotom terytorialnym mającym już doświadczenie w zakresie wykonywania zadań publicznych na rzecz osób z niepełnosprawnościami. W ramach procesu konsultacji rozpoznano gotowość powiatów do podjęcia się tego zadania i skutecznej jego realizacji. Warunkiem tej skuteczności i zarazem gwarantem budowania środowiskowego systemu wsparcia osób z niepełnosprawnościami, odpowiadającego założeniom polityki deinstytucjonalizacji działań pomocowych, jest jak najszersza współpraca

powiatów z gminami, organizacjami sektora obywatelskiego i wszystkimi innymi lokalnymi usługodawcami, co również przewiduje projekt ustawy.

5. Etapowość proponowanego rozwiązania

Należy podkreślić, że regulacje zawarte w projekcie ustawy w proponowanym kształcie to pierwszy etap systemowego rozwiązania w zakresie organizacji i realizacji asystencji osobistej w skali kraju, otwierający nowy rozdział we wdrażaniu tego rodzaju usługi. Wyodrębnienie wyżej opisanej grupy i objęcie jej asystencją osobistą jako rozwiązaniem systemowym wynika z przyjętego założenia, że wsparcie powinno w pierwszej kolejności trafić do osób, które bez tego wsparcia nie są w stanie samodzielnie funkcjonować. Tym samym asystencja jako wsparcie trwałe obejmie w pierwszym kroku osoby najbardziej tego potrzebujące.

W chwili obecnej wiele z tych osób nie ma szans na korzystanie z usługi asystencji osobistej, ponieważ usługa asystencji realizowana w trybie dwóch równoległych rocznych programów rządowych, w ramach których środki na jej realizację pochodzące z Funduszu Solidarnościowego przekazywane są zainteresowanym powiatom oraz zainteresowanym organizacjom pozarządowym, nie zapewnia równego dostępu do tej usługi w przekroju terytorialnym i zarazem nie zapewnia ciągłości świadczenia tej usługi. Ponadto dostęp do usługi osób o znacznym stopniu niepełnosprawności jest ograniczony ze względu na niewielką liczbę asystentów oraz ze względu na to, że łatwiej zorganizować i realizować asystencję w przypadku osób o niepełnosprawności w stopniu umiarkowanym. W chwili obecnej asystencja osobista pozostaje dla wielu osób najbardziej jej potrzebujących wsparciem niedostępnym, pomimo realizacji rocznych programów grantowych. Tym samym nadal wiele osób niesamodzielnych żyje w rodzinach niepełnych (najczęściej z matkami) lub samotnie, ponosząc ciężar zarówno zarządzania swoją niesamodzielnością, jak i koszty z tym związane. Dla tej szczególnej grupy państwo, wprowadzając projektowane rozwiązanie ustawowe, zagwarantuje dostęp do usługi asystencji osobistej oraz jej ciągłość, dając szanse na możliwie pełne, samodzielne życie, aktywizację społeczną, a także zawodową, i umożliwiając rozwój i pełnienie różnych ról społecznych, co bez usługi asystencji osobistej w ogóle nie byłoby możliwe. Format usługi będzie miał przede wszystkim charakter aktywizujący z elementami opiekuńczymi.

Trafność proponowanego rozwiązania ma cztery wymiary.

Po pierwsze, przyjęcie kryterium uprawnienia do usługi asystencji osobistej na podstawie decyzji ustalającej poziom potrzeby wsparcia w ślad za wchodzącą w życie z dniem 1 stycznia 2024 r. ustawą o świadczeniu wspierającym daje możliwość wyodrębnienia grupy odbiorców asystencji osobistej jako rozwiązania systemowego, a więc wsparcia realizowanego przez asystentów w sposób ciągły. Jednocześnie gwarantuje spójność z porządkiem prawnym, który obowiązuje w Rzeczypospolitej Polskiej od 1 stycznia 2024 r.

Po drugie, asystencja realizowana w sposób ciągły obejmuje osoby, którym jest ona najbardziej potrzebna w codziennym funkcjonowaniu i które w sposób szczególny są zagrożone wykluczeniem społecznym.

Po trzecie, projektowany format usługi, zakładający wsparcie i aktywizację w sferze społecznej, realnie zmieni społeczne funkcjonowanie osób objętych wsparciem przez umożliwienie im pełnienia ról niemożliwych do podjęcia bez asystencji.

Po czwarte, tak adresowana i tak formatowana praca asystentów osobistych będzie stanowić realne odciążenie dla opiekunów domowych osób z niepełnosprawnościami, którzy są najmocniej obciążeni codziennymi obowiązkami związanymi z zajmowaniem się i wspieraniem swoich niesamodzielnych życiowo bliskich.

Rozwiązanie legislacyjne wprowadzające usługę asystencji osobistej jako rozwiązanie systemowe stworzy szansę na otrzymanie tego rodzaju wsparcia także przez osoby zamieszkujące tereny, gdzie nie są realizowane projekty rządowe, dlatego że ani powiaty, ani organizacje pozarządowe nie aplikowały o sfinansowanie usługi asystencji.

Powiązanie uprawnienia do usługi asystencji osobistej z posiadaniem decyzji ustalającej poziom potrzeby wsparcia na poziomie 70–100 punktów pozwala szacować, że w pierwszym etapie wprowadzania rozwiązania systemowego (w 2025 i 2026 roku) – czyli dla osób mających ustaloną potrzebę wsparcia między 85. a 100. punktem, skorzysta z tej usługi około 50 tys. uprawnionych rocznie. W pierwszym etapie wprowadzania rozwiązania systemowego taka liczba osób oznacza zdolność wdrożeniową, zarówno ze względu na koszty, jak i ze względu na możliwości kadrowe – liczbę asystentów.

Etapowe wprowadzanie asystencji osobistej miało miejsce w wielu krajach wdrażających przepisy *Konwencji* i zostało pozytywnie zweryfikowane.

II. ASYSTENCJA OSOBISTA – DOŚWIADCZENIA MIĘDZYNARODOWE I KRAJOWE

1. Asystencja osobista – wybrane rozwiązania systemowe funkcjonujące w poszczególnych krajach europejskich⁷

Królestwo Szwecji

System realizacji usługi asystencji osobistej jest w Szwecji regulowany przez dwie ustawy uchwalone w 1993 r. Pierwsza z nich – ustawa o wsparciu i usługach dla osób z poważnymi ograniczeniami funkcjonalnymi (Lag om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS) – wskazuje grupy osób uprawnionych do korzystania z usługi oraz określa sposób jej organizacji i finansowania. Na podstawie tej ustawy z usługi asystencji korzystają osoby potrzebujące mniej niż 20 godzin tygodniowo wsparcia w zaspokajaniu podstawowych codziennych potrzeb. Drugi akt prawny to ustawa o asystencji i kompensacji (Lag om assistansersättning), która obecnie wchodzi w skład pakietu ustaw o ubezpieczeniu społecznym, wskazuje natomiast na odpowiedzialność państwowej kasy ubezpieczenia społecznego (Försäkringskassan, odpowiednik polskiego ZUS) za finansowanie usługi asystencji osobistej realizowanej na rzecz tych użytkowników, którzy korzystają z niej w wymiarze większym niż 20 godzin tygodniowo. Nie istnieje górna granica godzin wsparcia. Osoby uprawnione do korzystania z usługi asystencji to osoby do 65. roku życia: dorośli, dzieci i młodzież. Członkowie rodzin bądź partnerzy mogą pełnić funkcję asystentów osobistych. Osoba z niepełnosprawnością może wskazać osobę preferowaną do świadczenia usługi asystencji osobistej. Użytkownik usługi odpowiada za przeszkolenie swojego asystenta osobistego w zakresie realizacji usługi asystencji osobistej. Usługa asystencji osobistej jest bezpłatna dla użytkownika.

Słowenia

Ustawa o asystencji osobistej została przyjęta przez słoweński parlament 17 lutego 2017 r. i weszła w życie 1 stycznia 2019 r. Regulacja kształtuje dwa prawa, a mianowicie prawo do asystencji osobistej i prawo do zasiłku komunikacyjnego dla osób niesłyszących, niewidomych i głuchoniewidomych. Celem tych przepisów jest umożliwienie osobom z niepełnosprawnościami życia w społeczeństwie i podejmowania takich samych decyzji, jak

⁷ Na podstawie raportu: *Asystencja osobista osób z niepełnosprawnością w świetle analiz wybranych rozwiązań zagranicznych oraz systemu i doświadczeń krajowych*, przygotowanego w ramach projektu „Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”, Fundacja im. Królowej Polski św. Jadwigi, Puszczykowo 2021.

wszyscy inni jego członkowie. Usługa asystencji osobistej jest świadczona w domu, w pracy, w trakcie nauki i w procesach włączenia w środowisko społeczne. Asystencja osobista w Słowenii zapewnia wsparcie osobom z niepełnosprawnościami w wykonywaniu czynności związanych z włączeniem społecznym, których nie są w stanie przeprowadzić samodzielnie w domu i poza domem ze względu na rodzaj i stopień niepełnosprawności. Usługa asystencji osobistej jest świadczona od minimum 30 godzin tygodniowo do 24 godzin dziennie. Z usług asystencji osobistej mogą korzystać osoby uprawnione w wieku od 18. do 65. roku życia. Członkowie rodzin bądź partnerzy mogą pełnić funkcję asystentów osobistych w okresie przejściowym. Osoba z niepełnosprawnością może wskazać osobę preferowaną do świadczenia usługi asystencji osobistej. Użytkownik usługi odpowiada za przeszkolenie swojego asystenta osobistego w zakresie realizacji usługi asystencji osobistej. Usługa asystencji osobistej jest finansowana z budżetu państwa.

Szkocja

Szkockie rozwiązania dotyczące asystencji osobistej są częścią modelu polityki społecznej określonego jako *self-directed support*. W pochodzącym z 2010 r. dokumencie rządu Szkocji model ten zdefiniowano jako „wsparcie, jakie otrzymują osoby i rodziny po dokonaniu świadomego wyboru, w jaki sposób ich budżet osobisty zostanie wykorzystany do osiągnięcia uzgodnionych rezultatów wsparcia”. Taki model działania zyskał umocowanie ustawowe na mocy regulacji „Social Care (Self-directed Support) Act”, który wszedł w życie 1 kwietnia 2014 r. Należy wspomnieć, że w Szkocji równolegle obowiązuje ustawa o opiekunach („Carers Act”) z 2016 r. Definiuje ona prawa osób wykonujących nieodpłatną pracę opiekuńczą na rzecz innej osoby lub osób. Dostęp do usług asystencji nie jest uzależniony od posiadania przez osobę zainteresowaną formalnego dokumentu potwierdzającego jej niepełnosprawność. Usługi te są częścią systemu, do korzystania z którego uprawnieni są formalnie wszyscy mieszkańcy Szkocji potrzebujący wsparcia w postaci usług społecznych. Członkowie rodzin bądź partnerzy mogą pełnić funkcję asystentów osobistych. Osoba z niepełnosprawnością może wskazać osobę preferowaną do świadczenia usługi asystencji osobistej. Użytkownik usługi odpowiada za przeszkolenie swojego asystenta osobistego w zakresie realizacji usługi asystencji osobistej. Usługa asystencji osobistej jest bezpłatna dla użytkownika.

Republika Czeska

W Republice Czeskiej zapewnienie wsparcia osobom niepełnosprawnym reguluje ustawa o usługach socjalnych numer 108/2006. Do głównych założeń tej ustawy należą: wspieranie włączenia społecznego, świadczenie usług dostosowanych do indywidualnych potrzeb oraz poszanowanie praw człowieka. Ustawa, która weszła w życie w 2007 r., szczegółowo określa kryteria kwalifikowalności oraz mechanizm przyznawania i kontrolowania wykorzystania zasiłku opiekuńczego. Definiuje również wiele usług socjalnych dostępnych dla obywateli znajdujących się w niekorzystnej sytuacji społecznej. Usługa asystencji osobistej jest finansowana przez państwo i obecnie administrowana przez urząd pracy – organ administracyjny szczebla krajowego podlegający ministerstwu pracy i spraw socjalnych. Aby otrzymać zasiłek, trzeba potrzebować pomocy przy zaspokojeniu co najmniej trzech podstawowych potrzeb. Ponadto trzeba mieć ukończony pierwszy rok życia. Liczba godzin asystencji jest dostosowana do potrzeb użytkownika. Członkowie rodzin bądź partnerzy mogą pełnić funkcję asystentów osobistych. Osoba z niepełnosprawnością może wskazać osobę preferowaną do świadczenia usługi asystencji osobistej. Użytkownik usługi odpowiada za przeszkolenie swojego asystenta osobistego w zakresie realizacji usługi asystencji osobistej. Użytkownik usługi asystencji osobistej ponosi część kosztów świadczenia usługi.

Norwegia

W Norwegii asystencja osobista kontrolowana przez użytkownika była regulowana od 2000 r. w ustawie o usługach społecznych. Usługa asystencji jest rozumiana jako usługa, która ma pozwolić osobom z niepełnosprawnościami na pełną realizację swoich praw, pełnienie różnorodnych ról społecznych, integrację społeczną oraz umożliwiać im wniesienie wkładu w życie społeczne, przede wszystkim ma służyć ich autonomii i niezależności. W 2011 r. kwestia asystencji osobistej została przeniesiona do ustawy o usługach zdrowotnych i opiekuńczych⁸.

Asystencja osobista przysługuje osobie, która ma potrzebę korzystania z usługi w zakresie nie krótszym niż 32 godziny w tygodniu. Asystencja osobista przysługuje osobom do ukończenia 67. roku życia. Członkowie rodzin bądź partnerzy mogą pełnić funkcję asystentów osobistych w okresie przejściowym. Osoba z niepełnosprawnością może wskazać osobę preferowaną do świadczenia usługi asystencji osobistej. Użytkownik usługi odpowiada

⁸ E. Giermanowska, M. Raław, D. Szawarska, *Cień, który pozwala wyjść z cienia. Asystencja osobista dla osób z niepełnosprawnościami w Polsce i Norwegii*, Warszawa 2022.

za przeszkolenie swojego asystenta osobistego w zakresie realizacji usługi asystencji osobistej. Osoba z niepełnosprawnością częściowo pokrywa koszty usługi asystencji osobistej.

2. Asystencja osobista w Polsce

Do chwili obecnej asystencja osobista nie została wprowadzona do polskiego systemu prawnego jako gwarantowana przez państwo forma wsparcia osób z niepełnosprawnościami. Brak uregulowań ustawowych skutkuje upowszechnianiem dostępu do tej usługi w trybie programowo-projektowym.

Początkowo usługa finansowana była w mocno ograniczonym zakresie z grantów i funduszy unijnych oraz w ramach zadań zleconych organizacjom pozarządowym przez Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych. Organizacja usługi asystencji osobistej odbywała się więc w trybie projektowym z wszystkimi mocnymi (m.in. elastyczność organizacyjna) i słabymi (niestabilność finansowa, brak ciągłości działań) stronami tego trybu.

W raporcie przygotowanym przez Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich w 2017 r. podkreślono, że dotychczasowy rozwój usługi asystencji osobistej w trybie projektowym jedynie w ograniczonym zakresie zaspokaja potrzeby osób z niepełnosprawnościami, nie gwarantując ciągłości i stabilności finansowej tej usługi⁹⁾.

Na znaczące zwiększenie dostępności usługi asystencji osobistej wpłynęło uruchomienie w 2019 r. Funduszu Solidarnościowego (ustanowionego w 2018 r.). Jesienią 2019 r. Biuro Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych ogłosiło pierwszy program grantowy dotyczący asystencji osobistej i od 2020 r. usługa asystencji osobistej jest realizowana w ramach rocznych programów, w których realizatorami usługi są zainteresowane jednostki samorządu terytorialnego (program samorządowy) oraz organizacje pozarządowe (program pozarządowy). Jedne i drugie podmioty aplikują o środki, składając wnioski projektowe. Obecną organizację dostępności usługi asystencji osobistej można więc określić jako programowo-projektową. W ramach tego modelu organizacyjnego niewątpliwie zwiększył się poziom dostępności usługi i zabezpieczone zostały środki publiczne na jej świadczenie w postaci funduszu celowego, jakim jest Fundusz Solidarnościowy. Niestety ze względu na to, że programy ogłaszane są corocznie, poszczególne samorządy i organizacje pozarządowe corocznie aplikują o środki na realizację usługi asystencji osobistej, co nie

⁹⁾ Raport Biura RPO, *Asystent osobisty osoby z niepełnosprawnością*, Warszawa 2017.

gwarantuje ciągłości świadczenia tej usługi dla jej użytkowników i nie tworzy stabilnej ogólnopolskiej infrastruktury usługowej, obejmującej wszystkie samorządowe wspólnoty terytorialne. Tymczasem usługa asystencji tylko wykonywana w sposób ciągły, z gwarantowanym przez państwo dostępem dla wszystkich ustawowo uprawnionych użytkowników może zapewnić samodzielne i aktywne życie osobom z niepełnosprawnościami. Trzeba przy tym zaznaczyć, że rozwiązanie systemowe nie może i nie powinno polegać na swoistym przeniesieniu do ustawy rozwiązań z modelu programowo-projektowego, szczególnie że po zakładanym wdrożeniu rozwiązania systemowego w pierwszych latach rozwiązanie programowo-projektowe może być nadal realizowane jako rozwiązanie uzupełniające. Stabilizacja rozwiązania systemowego oznacza konieczność odejścia od logiki programowo-projektowej, m.in. przez jasne przypisanie realizowania usługi asystencji jako zadania publicznego określonego podmiotowi. Doświadczenia rocznych programów realizowanych ze środków Funduszu Solidarnościowego warto wykorzystać w rozwiązaniu systemowym, ale nie na zasadzie prostego przeniesienia do ustawy założeń i technik realizacyjnych rocznych programów. W projekcie ustawy zadanie to zostaje powierzone powiatom, mającym doświadczenie w realizowaniu różnych zadań publicznych na rzecz osób z niepełnosprawnościami, z możliwością jego przekazania przez powiat gminie na podstawie porozumienia oraz praktykowaniem współpracy międzysektorowej, aby wykorzystać potencjał lokalnych usługodawców z wszystkich sektorów, w tym organizacji pozarządowych i przedsiębiorstw społecznych.

Można zaobserwować rosnące zainteresowanie usługą asystencji osobistej, co wskazuje na zakorzenianie się w naszym kraju tzw. społecznego modelu niepełnosprawności. Pozytywnie zmienia się stosunek społeczeństwa do osób z niepełnosprawnościami. Osoby z niepełnosprawnością aktywizują się, dostrzegają rosnącą otwartość społeczeństwa i widzą realną możliwość podejmowania różnorodnych ról społecznych, zgodnie z własnymi preferencjami, uzdolnieniami i planami życiowymi, przy zapewnieniu odpowiedniego, wyrównującego szanse i adresowanego w sposób podmiotowy wsparcia.

Raport Najwyższej Izby Kontroli wykazał także, że 98% użytkowników wskazało, iż dzięki usłudze asystencji osobistej ich życie zmieniło się na lepsze¹⁰⁾. Zarazem raport NIK, jak i raport dotyczący realizacji asystencji osobistej (będący elementem projektu „Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”) wskazują, że na terenie naszego kraju usługa asystencji osobistej jest realizowana w sposób

¹⁰⁾ Raport NIK: *Usługi asystenta osobistego jako wsparcie społeczne osób niepełnosprawnych*, KPS.430.11.2022, s. 11.

niewystarczający. Jednocześnie usługa asystencji osobistej cieszy się ogromnym zainteresowaniem użytkowników. W 2019 r. skorzystało z niej 112 osób z niepełnosprawnościami, w 2020 r. – 8705, w 2021 r. – 19 770, a w 2022 r. – 37 690 osób z niepełnosprawnościami. Jest to zatem usługa jak najbardziej pożądana i oczekiwana. Można także powiedzieć, że nadszedł społeczny czas na wdrożenie usługi asystencji osobistej jako rozwiązania systemowego opartego na regulacjach ustawowych. To zaś oznacza, że można się spodziewać dużych i wymiernych korzyści społecznych z wdrożenia projektowanych regulacji prawnych.

III. SZCZEGÓŁOWE ROZWIĄZANIA ZAWARTE W PROJEKCIE USTAWY

1. Usługa asystencji osobistej osób z niepełnosprawnościami

Projektowana ustawa o asystencji osobistej osób z niepełnosprawnościami wprowadza do polskiego systemu wsparcia skierowanego do osób z niepełnosprawnościami nowe świadczenie w postaci usługi asystencji. W projekcie uregulowane zostały warunki nabywania prawa do usługi asystencji osobistej osób z niepełnosprawnościami, zasady przyznawania oraz realizacji usługi asystencji, a także właściwość organów w sprawach usługi asystencji.

Zgodnie z projektem, usługa asystencji będzie polegała na udzieleniu indywidualnego wsparcia osobom z niepełnosprawnościami w wykonywaniu czynności, których nie mogą wykonywać na równi z innymi osobami (art. 1 ust. 2) . Celem świadczonej usługi asystencji będzie realizacja prawa osób z niepełnosprawnościami do aktywnego włączenia i możliwie pełnego udziału w życiu społecznym, aktywności zawodowej, ze szczególnym uwzględnieniem wolności osobistej i niezależności w życiu codziennym. W projekcie określone zostało, że usługa asystencji będzie mogła obejmować wsparcie w następujących zakresach:

- 1) czynności samoobsługowe, w tym utrzymanie higieny osobistej;
- 2) prowadzenie gospodarstwa domowego;
- 3) komunikowanie się z otoczeniem;
- 4) poruszanie się i przemieszczanie;
- 5) podejmowanie aktywności życiowej:
 - a) społecznej,
 - b) zawodowej.

W art. 2 projektu określony został katalog podmiotowy osób uprawnionych do usługi asystencji. Usługa asystencji, jeżeli umowy międzynarodowe nie stanowią inaczej, będzie przysługiwała:

- 1) osobom posiadającym obywatelstwo polskie mającym miejsce zamieszkania i przebywającym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej;
- 2) cudzoziemcom mającym miejsce zamieszkania i przebywającym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie zezwolenia na pobyt stały, zezwolenia na pobyt rezydenta długoterminowego Unii Europejskiej, zezwolenia na pobyt czasowy udzielonego w związku z okolicznością, o której mowa w art. 159 ust. 1 pkt 1 lit. c lub d lub w art. 186 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach (Dz. U. z 2023 r. poz. 519, 185 i 547), lub w związku z uzyskaniem w Rzeczypospolitej Polskiej statusu uchodźcy lub ochrony uzupełniającej;
- 3) mającym miejsce zamieszkania i przebywającym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej obywatelom państw członkowskich Unii Europejskiej, państw członkowskich Europejskiego Porozumienia o Wolnym Handlu (EFTA) – stron umowy o Europejskim Obszarze Gospodarczym lub Konfederacji Szwajcarskiej oraz członkom ich rodzin w rozumieniu art. 2 pkt 4 ustawy z dnia 14 lipca 2006 r. o wjeździe na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, pobycie oraz wyjeździe z tego terytorium obywateli państw członkowskich Unii Europejskiej i członków ich rodzin (Dz. U. z 2021 r. poz. 1697 oraz z 2023 r. poz. 547), posiadającym prawo pobytu lub prawo stałego pobytu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

W art. 3 projektu wprowadzone zostały definicje ustawowe użytkownika usługi, opiekuna faktycznego, starosty powiatu i powiatu.

Zgodnie z art. 4 ust. 1 projektu ustawy usługa asystencji będzie przysługiwała osobom pełnoletnim, które posiadają decyzję ustalającą poziom potrzeby wsparcia, o której mowa w art. 6b³ ust. 1 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, w której potrzebę wsparcia określono na poziomie od 70 do 100 punktów w skali potrzeby wsparcia, o której mowa w art. 4b ust. 3 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

Usługa asystencji będzie przysługiwała w wymiarze od 40 do 200 godzin miesięcznie. Projekt przewiduje również katalog jednostek, na terenie których usługa asystencji nie będzie realizowana (np. na terenie podmiotu leczniczego prowadzącego działalność leczniczą

w rodzaju stacjonarne i całodobowe świadczenia zdrowotne, domu pomocy społecznej, rodzinnego domu pomocy, środowiskowego domu samopomocy, warsztatu terapii zajęciowej), ale tylko w czasie gdy użytkownik usługi korzysta z usług świadczonych przez te jednostki (art. 4 ust. 3). Z usługi asystencji będzie mógł więc korzystać np. mieszkaniec domu pomocy społecznej, ale w sytuacji, w której usługa asystencji będzie świadczona poza terenem domu pomocy społecznej.

Przyznana już usługa asystencji w przypadku tymczasowego aresztowania osoby będzie ulegała zawieszeniu na okres tymczasowego aresztowania i przez ten usługa nie będzie świadczona (art. 4 ust. 4). Projekt ustawy rozstrzyga, że usługa asystencji nie będzie przysługiwała osobie odbywającej karę pozbawienia wolności, za wyjątkiem osób odbywających karę pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego (art. 4 ust. 5).

2. Ustalanie uprawnienia i realizacja usługi asystencji

Biorąc pod uwagę dotychczasowe doświadczenia powiatów w zakresie orzekania o niepełnosprawności i udzielania osobom z niepełnosprawnościami różnych form wsparcia, zadanie w zakresie ustalania uprawnienia do usługi asystencji i realizacja usługi asystencji zostały powierzone powiatom, które będą je realizowały jako zadanie zlecone powiatu z zakresu administracji rządowej (art. 5 ust. 1).

Zgodnie z projektem ustalenie uprawnienia do usługi asystencji, zakresu przyznanej usługi asystencji oraz miesięcznego wymiaru godzin tej usługi będzie następowało w drodze decyzji administracyjnej (art. 5 ust. 2).

Prowadzenie postępowania w sprawie usługi asystencji, wydanie decyzji ustalającej prawo do usługi asystencji, zmiana albo uchylenie decyzji w sprawie usługi asystencji będą należały do starosty powiatu, a w przypadku miasta na prawach powiatu – prezydenta miasta właściwego ze względu na miejsce zamieszkania osoby ubiegającej się o usługę asystencji (art. 6).

Za realizację usługi asystencji będzie odpowiedzialny właściwy dla miejsca zamieszkania użytkownika usługi asystencji powiat, który wydał decyzję ustalającą prawo do usługi asystencji (art. 7 ust. 1). Projekt nakłada na powiaty będące realizatorami usługi asystencji obowiązek organizowania usługi asystencji na terenie powiatu przy pomocy wykonawców usługi asystencji (zwanych dalej „usługodawcami”), organizowania szkoleń ogólnych dla użytkowników usługi asystencji, którym wydał decyzję ustalającą prawo do

usługi asystencji, organizowania szkoleń ogólnych dla świadczących im usługi asystentów osobistych i koordynatorów usługi asystencji oraz organizowania szkoleń z pierwszej pomocy przedmedycznej i ewakuacji osób z niepełnosprawnościami dla asystentów osobistych i koordynatorów usługi asystencji (art. 7 ust. 2 i 3).

Projekt daje powiatom dużą elastyczność w zakresie modelu organizowania usługi asystencji na własnym terenie, co jest kluczowe, biorąc pod uwagę różne nasycenie na terenie kraju organizacji pozarządowych oraz przedsiębiorców zainteresowanych świadczeniem usługi asystencji. Powiaty będące realizatorami usługi asystencji będą mogły organizować usługi asystencji przy pomocy zarówno własnych zasobów organizacyjnych i kadrowych (pracowników zatrudnionych w starostwie powiatowym lub innych niż starostwo powiatowe jednostkach organizacyjna powiatu), jak i organizacji pozarządowych czy też przedsiębiorców. Projekt umożliwia także powiatom organizowanie usługi asystencji przez urząd gminy lub inną niż urząd gminy jednostkę organizacyjną gminy (np. ośrodek pomocy społecznej, centrum usług społecznych), w przypadku przekazania przez powiat zadania gminie na podstawie porozumienia, o którym mowa w art. 4 ust. 5 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (art. 8 ust. 1).

W związku z tym, że powiaty – jako realizatorzy usługi asystencji – będą mogły świadczyć usługi asystencji przy pomocy wielu usługodawców, w projekcie nałożony został na powiaty obowiązek prowadzenia i na bieżąco aktualizowania wykazu usługodawców, przy pomocy których wykonuje na swoim terenie usługę asystencji (art. 8 ust. 2). Prowadzony przez powiaty wykaz, będzie udostępniany na stronie Biuletynu Informacji Publicznej, na stronie internetowej oraz na tablicy ogłoszeń starostwa powiatowego, co umożliwi osobom zainteresowanym pozyskanie informacji o podmiotach świadczących na podstawie ustawy usługi asystencji na terenie ich miejsca zamieszkania (art. 8 ust. 4).

W art. 11 ust. 1 projektu określono wymogi, jakie musi spełniać asystent osobisty. Asystentem osobistym będzie mogła być osoba, która:

- 1) jest pełnoletnia;
- 2) nie była skazana prawomocnym wyrokiem za umyślne przestępstwo przeciwko życiu i zdrowiu, przeciwko wolności seksualnej i obyczajności, przeciwko rodzinie i opiece, przeciwko czci i nietykalności cielesnej, przeciwko wolności seksualnej i obyczajności lub przeciwko mieniu na podstawie ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny;
- 3) nie ma orzeczonego prawomocnie zakazu prowadzenia działalności związanej z wychowywaniem, leczeniem, edukacją małoletnich lub opieką nad nimi lub

obowiązku powstrzymywania się od przebywania w określonych środowiskach lub miejscach, zakazu kontaktowania się z określonymi osobami lub zakazu opuszczania określonego miejsca pobytu bez zgody sądu;

- 4) nie figuruje w bazie danych Rejestru Sprawców Przepływów na Tle Seksualnym z dostępem ograniczonym;
- 5) ukończyła:
 - a) szkolenie ogólne dla asystentów osobistych i koordynatorów usługi asystencji,
 - b) szkolenie z pierwszej pomocy przedmedycznej i ewakuacji osób z niepełnosprawnościami.

Projekt ustawy nakłada na asystentów osobistych obowiązek odbycia raz na 5 lat szkolenia ogólnego dla asystentów osobistych i koordynatorów usługi asystencji, a także szkolenia z pierwszej pomocy przedmedycznej i ewakuacji osób z niepełnosprawnościami (art. 11 ust. 2). Zgodnie z projektem usługa asystencji ma być świadczona osobiście przez asystenta osobistego bezpośrednio na rzecz użytkownika usługi, zgodnie ze zgłaszanymi przez użytkownika usługi potrzebami mieszczącymi się w zakresie przyznanej usługi asystencji oraz zgodnie podpisanym kontraktem trójstronnym (art. 10 ust. 1). Warunkiem rozpoczęcia przez asystenta osobistego świadczenia usługi asystencji osobistej dla użytkownika usługi będzie odbycie prowadzonego przez użytkownika usługi lub jego opiekuna faktycznego instruktazu szczegółowego, którego celem będzie praktyczne zapoznanie się asystenta osobistego z charakterystyką poszczególnych czynności, które będą wykonywane na rzecz konkretnego użytkownika usługi w ramach przygotowanego przez usługodawcę spersonalizowanego planu wsparcia (art. 10 ust. 3–5).

Projekt nie narzuca rodzaju umowy zawieranej pomiędzy usługodawcą, a asystentem osobistym, pozostawiając to do uzgodnienia stronom umowy. W związku z tym asystent może być zatrudniony zarówno na podstawie umowy o pracę, jak i umowy o świadczenie usług lub innej umowy. Takie rozwiązanie umożliwi bardziej elastyczne podejście do realizacji tej usługi i ułatwi znalezienie osób chętnych do świadczenia usług asystencji.

Osoby świadczące usługę asystencji użytkownikowi usługi asystencji będą miały prawo do uzyskania superwizji asystentów osobistych (art. 11 ust. 3) . Superwizja ta, zgodnie z projektem, ma polegać na wsparciu asystentów osobistych w zakresie procesów interpersonalnych pomiędzy asystentem osobistym a użytkownikiem usługi oraz w zakresie wzmocniania kompetencji zawodowych i procesów intrapsychicznych i interpersonalnych asystentów osobistych (art. 11 ust. 4) .

Obowiązek zapewnienia superwizji asystentów osobistych, w wymiarze nie mniejszym niż raz na kwartał, został nałożony na realizatorów usługi, czyli powiaty (art. 11 ust. 5).

W projekcie określono wymogi, jakie musi spełniać osoba zatrudniona jako superwizor asystentów osobistych (art. 11 ust. 6). Superwizorem asystentów osobistych będzie mogła być osoba, która posiada certyfikat superwizora pracy socjalnej lub ma:

- 1) wykształcenie wyższe z zakresu nauk społecznych lub wykształcenie wyższe w dziedzinie nauk medycznych i nauk o zdrowiu, oraz
- 2) 3-letnie doświadczenie zawodowe na stanowisku asystenta osobistego.

Biorąc pod uwagę potrzebę zapewnienia koordynacji świadczenia usługi asystencji dla poszczególnych użytkowników usługi asystencji, w art. 12 ust. 1 projektu proponuje się wprowadzenie obowiązku zatrudnienia przez usługodawców koordynatorów usługi asystencji (nie mniej niż jednego koordynatora usługi asystencji). Zadaniem koordynatora usługi asystencji będzie zgodnie z art. 12 ust. 2:

- 1) przygotowywanie spersonalizowanego planu wsparcia oraz projektu kontraktu trójstronnego, we współpracy z użytkownikiem usługi i asystentem osobistym;
- 2) uczestniczenie w instruktażu szczegółowym;
- 3) monitorowanie świadczenia usługi asystencji;
- 4) podejmowanie bieżących interwencji w przypadku zgłoszenia nieprawidłowości lub wystąpienia trudności w świadczeniu usługi asystencji;
- 5) przygotowywanie ewaluacji świadczenia usługi asystencji.

W projekcie wprowadzone zostały, podobnie jak dla asystenta osobistego, minimalne wymagania, jakie musi spełnić osoba, żeby być zatrudniona na stanowisku koordynatora usługi asystencji (art. 12 ust. 3), tj.:

- 1) mieć uprawnienie do wykonywania zawodu pracownika socjalnego lub wykształcenie co najmniej średnie lub średnie branżowe oraz dwuletnie doświadczenie zawodowe w zarządzaniu usługami społecznymi lub dwuletnie doświadczenie zawodowe w koordynowaniu projektów związanych z realizacją usług społecznych;
- 2) ukończone szkolenie:
 - a) ogólne dla asystentów osobistych i koordynatorów usługi asystencji,
 - b) z pierwszej pomocy przedmedycznej i ewakuacji osób z niepełnosprawnościami.

Koordynatorzy usługi asystencji, podobnie jak asystenci osobiści, zostali również obowiązani do odbywania raz na 5 lat szkolenia ogólnego dla asystentów osobistych oraz

koordynatorów usługi asystencji, a także szkolenia z pierwszej pomocy przedmedycznej i ewakuacji osób z niepełnosprawnościami (art. 12 ust. 4).

Projekt wprowadza w art. 13 upoważnienie ustawowe do wydania przez ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego rozporządzenia określającego minimum programowe i wymiar godzin realizowanych w ramach szkoleń ogólnych dla asystentów osobistych oraz koordynatorów usługi asystencji oraz minimalnych kwalifikacji osób prowadzących te szkolenia (założenia do projektów aktów wykonawczych stanowią załącznik do uzasadnienia).

W związku z wprowadzaniem ustawą nowych stanowisk pracy w jednostkach organizacyjnych samorządu terytorialnego, tj. asystenta osobistego i koordynatora usługi asystencji, uzupełnienia lub zmiany będzie wymagało rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 25 października 2021 r. w sprawie wynagradzania pracowników samorządowych (Dz. U. z 2021 r. poz. 1960 oraz z 2023 r. poz. 1102).

3. Postępowanie w sprawie usługi asystencji

Projekt zakłada, że ustalenie prawa do usługi asystencji następuje na wniosek osoby zainteresowanej lub osoby uprawnionej do jej reprezentowania złożony do starosty powiatu właściwego ze względu na miejsce zamieszkania wnioskodawcy (art. 15 ust. 1).

Zgodnie z projektem, wniosek o ustalenie prawa do usługi asystencji będzie składany zgodnie z wzorem określonym przez ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego w rozporządzeniu (założenia do projektów aktów wykonawczych stanowią załącznik do uzasadnienia) – art. 15 ust. 7. Będzie on zawierał podstawowe dane identyfikujące osobę i dane kontaktowe. Ponadto osoba będzie zobowiązana do dołączenia do wniosku określonych załączników (np. oświadczenia o rodzaju i wymiarze usług skierowanych do osób niepełnosprawnych finansowanych albo współfinansowanych ze środków publicznych, z których korzysta wnioskodawca). Do wniosku wnioskodawca obowiązany będzie dołączyć również wypełniony kwestionariusz autodiagnozy potrzeb, służący określeniu zakresu usługi asystencji. W projekcie przewidziano, że wzór kwestionariusza autodiagnozy potrzeb będzie opracowany przez ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego w wydany na podstawie ustawy rozporządzeniu (założenia do projektów aktów wykonawczych stanowią załącznik do uzasadnienia) – art. 15 ust. 7.

Projekt przewiduje, że informacje przedstawione we wniosku i załącznikach wnioskodawca będzie składać pod rygorem odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywego oświadczenia (art. 15 ust. 4) .

Biorąc pod uwagę potrzebę zapewnienia jak największej dostępności do uzyskania asystencji osobistej, projekt zakłada możliwość złożenia wniosku do wyboru zarówno w postaci elektronicznej, jak i w postaci papierowej (art. 15 ust. 6).

W celu usprawnienia prac nad składanymi wnioskami w art. 16 projektu przewidziano weryfikowanie przez starostę powiatu informacji uzyskanych we wniosku o ustalenie prawa do usługi asystencji za pośrednictwem rejestrów publicznych, w tym również za pośrednictwem ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego, poprzez wymianę informacji drogą elektroniczną danych dotyczących osób, które złożyły wniosek, w szczególności w zakresie:

- 1) usług lub świadczeń niepieniężnych finansowanych lub współfinansowanych ze środków publicznych, z których korzysta wnioskodawca, w szczególności na podstawie ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2023 r. poz. 901, z późn. zm.), ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych;
- 2) posiadania decyzji ustalającej poziom potrzeby wsparcia, o której mowa w art. 6b³ ust. 1 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

W celu zminimalizowania kosztów związanych z tworzeniem nowych narzędzi informatycznych do weryfikacji pozyskiwanych w postępowaniu danych, w projekcie przewidziano wykorzystanie już istniejących w powiecie narzędzi informatycznych (które można zmodyfikować do nowych funkcjonalności). Projekt zakłada upoważnienie starosty powiatu do wymiany informacji drogą elektroniczną w celu weryfikacji wniosku o ustalenie prawa do usługi asystencji, z wykorzystaniem systemu teleinformatycznego, o którym mowa w art. 6d ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (art. 17).

Ponadto projekt przewiduje, że w prowadzonym przez starostę postępowaniu dotyczącym usługi asystencji jednostki sektora finansów publicznych, a także podmioty wykonujące działalność leczniczą, organizacje pozarządowe, o których mowa w art. 3 ust. 2 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2023 r. poz. 571). oraz podmioty wymienione w art. 3 ust. 3 tej ustawy będą obowiązane niezwłocznie, nie później jednak niż w terminie 7 dni od dnia otrzymania wniosku starosty

powiatu, do udostępnienia informacji, które mają znaczenie dla rozstrzygnięcia o przyznaniu usługi asystencji, liczbie przyznanych godzin lub w celu weryfikacji uprawnienia oraz liczby przyznanych godzin usługi asystencji (art. 18).

Ważnym etapem postępowania w sprawie wydania decyzji o usłudze asystencji będzie poprzedzające wydanie decyzji przeprowadzenie diagnozy sytuacji osobistej wnioskodawcy w jego miejscu zamieszkania lub miejscu wykonywania usługi asystencji. Diagnoza ta ma na celu zebranie danych służących ustaleniu sytuacji osobistej, indywidualnych potrzeb, sposobu funkcjonowania w życiu codziennym oraz przyszłych warunków świadczenia usługi asystencji (art. 19 ust. 1). Diagnoza sytuacji osobistej, którą będzie przeprowadzał pracownik socjalny lub asystent rodziny, będzie wykonywana na podstawie autodiagnozy potrzeb wnioskodawcy, obserwacji i rozmowy odbytej z przyszłym użytkownikiem asystencji osobistej.

W przypadku niewyrażenia zgody przez wnioskodawcę na przeprowadzenie diagnozy sytuacji osobistej będzie wydawana decyzja odmawiająca przyznania usługi asystencji (art. 19 ust. 2). Co do zasady diagnoza sytuacji osobistej będzie przeprowadzana przez pracownika socjalnego zatrudnionego w powiatowym centrum pomocy rodzinie, niemniej jednak w celu usprawnienia postępowań w sprawie usługi asystencji projekt przewiduje również, że diagnoza sytuacji osobistej może być przeprowadzana przez pracownika socjalnego lub asystenta rodziny zatrudnionego w ośrodku pomocy społecznej, a w przypadku przekształcenia ośrodka pomocy społecznej w centrum usług społecznych na podstawie ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych (Dz.U. poz. 1818) – przez pracownika socjalnego lub asystenta rodziny zatrudnionego w centrum usług społecznych, jeżeli zawarte zostało w tym zakresie stosowne porozumienie pomiędzy powiatem a gminą, na terenie której zamieszkuje wnioskodawca (art. 19 ust. 3 i ust. 4).

Sposób przeprowadzania diagnozy sytuacji osobistej wnioskodawcy i wzór wykorzystywanego podczas rozpoznania protokołu zostaną określone przez ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego w drodze rozporządzenia (założenia do projektów aktów wykonawczych stanowią załącznik do uzasadnienia) (art. 19 ust. 5).

W wydanej przez starostę powiatu decyzji ustalającej prawo do usługi asystencji będzie określona (art. 20 ust. 1):

- 1) liczba godzin miesięcznie przyznanej usługi asystencji;
- 2) zakres przyznanej usługi asystencji;
- 3) okres, na jaki jest przyznana usługa asystencji.

Jednoczenie w projekcie przewidziane zostały przepisy regulujące przesłanki, które starosta musi wziąć pod uwagę, ustalając liczbę przyznanych godzin usługi asystencji oraz zakres usługi asystencji. Będą nimi m.in. indywidualne potrzeby osoby, uzyskana liczba punktów potrzeby wsparcia, rodzaj, zakres i liczba usług skierowanych do osób niepełnosprawnych finansowanych lub współfinansowanych ze środków publicznych, z jakich osoba korzysta. Przy ustalaniu liczby przyznanych godzin usługi asystencji będzie brana pod uwagę również wysokość środków finansowych przekazanych powiatowi z budżetu państwa na realizację usługi asystencji oraz liczba osób w powiecie potrzebujących wsparcia w formie usługi asystencji, a także możliwości organizacyjne w zakresie zapewnienia realizacji usługi asystencji wszystkim osobom z terenu powiatu uprawnionym do usługi asystencji (art. 20 ust. 2). Projekt przewiduje, że decyzja ustalająca prawo do usługi asystencji będzie wydawana na okres nie dłuższy niż 3 lata, jednak nie dłuższy niż okres ustalony w decyzji ustalającej poziom potrzeby wsparcia (art. 20 ust. 3).

W związku z tym, że w trakcie korzystania z usługi asystencji mogą wystąpić różne okoliczności, które powinny umożliwić zmianę lub uchylenie wydanej decyzji, w art. 21 ust. 1 projektu przewiduje się wprowadzenie przepisu, na podstawie którego w przypadku zmiany sytuacji życiowej użytkownika usługi mającej wpływ na świadczenie usługi asystencji, a także w przypadku, gdy świadczenie usługi asystencji ze względu na okoliczności sprawy wydaje się bezcelowe lub niemożliwe, decyzja ustalająca prawo do asystencji będzie mogła być zmieniona lub uchylona (na wniosek użytkownika usługi albo z urzędu). W projekcie ustawy zostały wprowadzone również przepisy zawierające zamknięty katalog przesłanek, które w przypadku ich wystąpienia będą podstawą do uchylenia albo zmiany decyzji ustalającej prawo do usługi asystencji w zakresie liczby przyznanych godzin usługi asystencji, zakresu usługi asystencji lub okresu, na jaki przyznana została usługa asystencji (art. 21 ust. 2). Podstawą do uchylenia albo zmiany decyzji w sprawie usługi asystencji będzie m.in. ustalenie, że prawo do usługi asystencji zostało ustalone na podstawie fałszywych danych lub dokumentów albo w innych przypadkach świadomego wprowadzenia w błąd przez osobę otrzymującą usługę asystencji, a także że prawo do usługi asystencji zostało ustalone na podstawie innej decyzji lub orzeczenia sądu, które zostało następnie uchylone, zmienione albo stwierdzono jego nieważność. Na wydanie decyzji zamieniającej lub uchylającej decyzję przyznającą usługę asystencji nie będzie wymagana zgoda strony (art. 21 ust. 3).

W projekcie na osobę ubiegającą się o usługę asystencji lub użytkownika usługi asystencji nałożony został obowiązek powiadomienia starosty o każdej zmianie danych

przekazanych we wniosku o przyznanie usługi asystencji lub w dołączonych do niego załącznikach (art. 22).

Usługa asystencji będzie dla użytkownika tej usługi bezpłatna, niemniej jednak w przypadku gdy osoba będzie korzystała z tej usługi nienależnie, będzie obowiązana do zwrotu kosztów udzielania tej usługi. W związku z tym w art. 23 ust. 2 projektu określono przypadki nienależnego korzystania z usługi asystencji, m.in. korzystnie z usługi:

- 1) na podstawie fałszywych danych zawartych we wniosku, załącznikach do wniosku, oświadczeniach lub dokumentach albo w innych przypadkach świadomego wprowadzenia w błąd przez osobę korzystającą z usługi asystencji;
- 2) w przypadku niewywiązania się z obowiązku, o którym mowa w art. 22, jeżeli zmiana danych mogła mieć wpływ na prawo do asystencji lub liczbę przyznanych godzin usługi asystencji.

Od ustalonych przez starostę kosztów nienależnego korzystania z usługi asystencji będą naliczane odsetki ustawowe za opóźnienie. Projekt w art. 23 zawiera ponadto szczegółowe regulacje dotyczące m.in. przedawnienia, zawieszenia biegu terminu przedawnienia, egzekucji czy odstąpienia od żądania zwrotu kwoty kosztów nienależnego korzystania z usługi asystencji.

W zakresie nieuregulowanym w ustawie do postępowań dotyczących usługi asystencji będą miały zastosowanie przepisy ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (Dz.U. z 2023 r. poz. 775, z późn. zm.) (art. 24).

4. Wykonywanie usługi asystencji

Powiat jako realizator usługi asystencji na podstawie decyzji ustalającej prawo do usługi asystencji będzie kierował użytkownika usługi do odbycia szkolenia ogólnego. Szkolenie ogólne dla użytkowników usługi asystencji będzie miało na celu zapoznanie użytkowników usługi asystencji osobistej z istotą, celami i wartościami usługi asystencji osobistej, prawami i obowiązkami użytkownika usługi asystencji osobistej, rolą i zadaniami asystenta osobistego oraz koordynatora usługi asystencji osobistej (art. 25 ust. 1 i 3).

W projekcie wprowadzone zostało upoważnienie ustawowe dla ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego do określenia w drodze rozporządzenia minimum programowego i wymiaru godzin realizowanych w ramach szkolenia ogólnego dla użytkowników usługi asystencji (założenia do projektów aktów wykonawczych stanowią załącznik do uzasadnienia) – art. 25 ust. 4.

Realizator usługi asystencji wskaże również użytkownikowi usługi usługodawcę, który będzie odpowiedzialny za świadczenie usługi asystencji. W projekcie przewidziano, że w przypadku gdy na terenie danego powiatu działa więcej niż jeden usługodawca, z którym powiat zawarł umowę, realizator usługi, w miarę możliwości, będzie zobligowany do przychylenia się do wniosku użytkownika usługi i do skierowania go do realizacji usługi u konkretnego usługodawcy wymienionego w wykazie, który prowadzi (usługodawców, z którymi powiat ma podpisane umowy o świadczenie usługi asystencji), jeżeli takiego usługodawcę wskazał (art. 25 ust. 1 i 2). Usługodawca, do którego osoba została skierowana, przed rozpoczęciem wykonywania usługi asystencji otrzyma od realizatora usługi skierowanie na wykonywanie usługi asystencji, kopię decyzji administracyjnej przyznającej osobie usługę asystencji oraz protokół z diagnozy sytuacji osobistej tej osoby (art. 26 ust. 1). Usługodawca będzie zobowiązany do zaproponowania użytkownikowi usługi wyboru asystenta osobistego spośród co najmniej dwóch asystentów osobistych, w tym osoby wskazanej przez użytkownika usługi asystencji, jeżeli osoba ta została uprzednio zatrudniona przez usługodawcę. Użytkownikowi usługi asystencji będzie przysługiwało prawo do zgłoszenia usługodawcy osoby niezatrudnionej przez usługodawcę jako osoby preferowanej do świadczenia jej usługi asystencji, za uprzednio wyrażoną zgodą tej osoby (art. 26 ust. 4).

W projekcie wprowadzone zostało zastrzeżenie wskazujące, że asystentem osobistym użytkownika usługi nie może być osoba będąca jego małżonkiem, zstępnym, wstępnym, rodzeństwem, synową, zięciem, macochą, ojczymem, teściem ani teściową, ani osobą z nim wspólnie zamieszkującą lub gospodarującą, lub pozostającą z nim w faktycznym pożyciu. (art. 26 ust. 5).

Ostatnim etapem poprzedzającym rozpoczęcie świadczenia usługi asystencji jest podpisanie kontraktu trójstronnego przez usługodawcę z użytkownikiem usługi oraz asystentem osobistym, który tę usługę będzie wykonywał (art. 26 ust. 1).

W projekcie ustawy zostały wymienione elementy kontraktu trójstronnego, tj.:

- 1) wskazanie wzajemnych praw i obowiązków stron kontraktu;
- 2) spersonalizowany plan wsparcia zawierający ustalony indywidualnie dla danego użytkownika usługi zakres czynności i działań świadczonych w ramach usługi asystencji;
- 3) ramowy harmonogram świadczenia usługi ze wskazaniem poszczególnych dni tygodnia, godzin oraz miejsc, w których będzie świadczona usługa asystencji;
- 4) wskazanie sposobu sprawowania zastępstwa asystenta osobistego;
- 5) datę rozpoczęcia i zakończenia usługi asystencji;

- 6) wskazanie sposobu i terminu dokonania ewaluacji świadczenia usługi asystencji;
- 7) inne ustalenia i informacje istotne dla kompleksowego i efektywnego świadczenia usługi asystencji.

Kopia zawartego kontraktu trójstronnego będzie przekazywana do realizatora usługi (art. 26 ust. 2). Umożliwi to m.in. wydawanie asystentom osobistym przez powiaty zaświadczeń o pełnieniu funkcji asystenta osobistego dla konkretnej osoby niepełnosprawnej, co będzie podstawą do uzyskania np. ulg w biletach na przejazdy publicznym transportem zbiorowym.

Z uwagi na możliwość wystąpienia w praktyce różnych nieprzewidzianych okoliczności po stronie użytkownika usługi, jak również asystenta osobistego, wprowadzono w projekcie możliwość częściowej modyfikacji harmonogramu świadczenia usługi (art. 26 ust. 7). Harmonogram będzie mógł być tymczasowo modyfikowany w drodze uzgodnienia pomiędzy użytkownikiem usługi i asystentem osobistym, po uprzednim poinformowaniu usługodawcy o wprowadzonych zmianach (pod warunkiem że ogólna liczba godzin świadczonej usługi asystencji w danym kwartale nie ulegnie zmianie).

W projekcie przewiduje się ewaluację świadczenia usługi asystencji w ostatnim miesiącu jej świadczenia. Ewaluacji będzie dokonywał koordynator usługi asystencji przy współudziale użytkownika usługi i asystenta osobistego. Przeprowadzana ewaluacja będzie zawierała także rekomendacje co do zakresu i liczby godzin asystencji osobistej na kolejny okres (art. 27).

Projekt nakłada na poszczególne podmioty uczestniczące w świadczeniu usługi asystencji pewne obowiązki sprawozdawcze. Usługodawcy zobowiązani zostali do składania do realizatora usługi w terminie do 15 stycznia rocznego raportu z wykonania usługi asystencji osobistej za rok ubiegły. Powiaty z kolei w terminie do 15 lutego będą sporządzały roczne raporty za rok ubiegły z wykonania zadania ustalania uprawnienia do usługi asystencji, organizacji i realizacji usługi asystencji. Wojewodowie będą z kolei sporządzali, z wykorzystaniem otrzymanych od powiatów raportów, roczne zbiorcze sprawozdanie za rok ubiegły z wykonania zadań z zakresu usługi asystencji i przekazywali je w terminie do 30 marca ministrowi właściwemu do spraw zabezpieczenia społecznego (art. 28 ust. 1–3). Wzory i sposób sporządzania rocznych raportów oraz rocznego zbiorczego sprawozdania z wykonania zadań z zakresu usługi asystencji i sposób ich przekazywania określi w drodze rozporządzenia minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego (założenia do projektów aktów wykonawczych stanowią załącznik do uzasadnienia) – art. 28 ust. 4. Rada

Ministrów zobowiązana została w projekcie do składania corocznie Sejmowi, w terminie do 30 września, sprawozdania z realizacji ustawy za rok ubiegły (art. 29).

5. Zmiany w przepisach, przepisy dostosowujące i przepis końcowy

Projekt zawiera zmiany w ośmiu ustawach wdrażających rozwiązania zaproponowane w projekcie.

W ustawie z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych proponuje się poszerzenie katalogu przychodów zwolnionych z podatku dochodowego od osób fizycznych o wartość usługi asystencji osobistej osób z niepełnosprawnościami, świadczonych na podstawie decyzji administracyjnej wydanej na podstawie ustawy o asystencji osobistej osób z niepełnosprawnościami (art. 31).

W ustawie z dnia 20 czerwca 1992 r. o uprawnieniach do ulgowych przejazdów środkami publicznego transportu zbiorowego proponuje się wprowadzenie definicji asystenta osobistego oraz rozszerzenie prawa do ulgi 95% przy przejazdach środkami publicznego transportu zbiorowego kolejowego oraz autobusowego, na podstawie biletów jednorazowych, na asystentów osobistych towarzyszących w podróży osobie niepełnosprawnej (art. 32). W związku z wprowadzaną zmianą konieczne będzie znowelizowanie rozporządzenia Ministra Infrastruktury i Budownictwa z dnia 20 kwietnia 2017 r. w sprawie rodzajów dokumentów poświadczających uprawnienie do korzystania z ulgowych przejazdów publicznego transportu zbiorowego – dodanie sposobu potwierdzenia prawa do ulgi o zaświadczenie o pełnieniu funkcji asystenta osobistego danej osoby niepełnosprawnej.

W ustawie z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych proponuje się wprowadzenie zmiany umożliwiającej pozyskiwanie przez starostę danych m.in. dotyczących daty wydania decyzji ustalającej poziom potrzeby wsparcia, daty ustalenia poziomu potrzeby wsparcia, wartości punktowych określających poziom potrzeby wsparcia, w celu weryfikacji danych dotyczących osób ubiegających się o usługę asystencji oraz osób korzystających z usługi asystencji (art. 33).

W ustawie z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług proponuje się poszerzenie katalogu przychodów zwolnionych z podatku od towarów i usług o usługę asystencji osobistej osób z niepełnosprawnościami świadczoną na podstawie decyzji administracyjnej wydanej na podstawie ustawy o asystencji osobistej osób z niepełnosprawnościami (art. 34).

W ustawie z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej proponuje się wprowadzenie zmiany umożliwiającej pozyskiwanie danych z systemu pomocy społecznej staroście powiatu w celu weryfikacji danych dotyczących osób ubiegających się o usługę asystencji oraz osób korzystających z usługi asystencji (art. 35).

W ustawie z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody proponuje się wprowadzenie zwolnienia z opłat za wstęp do parku narodowego lub na niektóre jego obszary dla asystentów osobistych osób z niepełnosprawnościami świadczących usługi na podstawie decyzji administracyjnej wydanej na podstawie ustawy o asystencji osobistej osób z niepełnosprawnościami, towarzyszących osobie z niepełnosprawnością (art. 36).

W ustawie z dnia 16 listopada 2006 r. o opłacie skarbowej proponuje się wprowadzenie zwolnienia z opłaty skarbowej od wydawanych zaświadczeń potwierdzających pełnienie funkcji asystenta osobistego, o którym mowa w ustawie o asystencji osobistej osób z niepełnosprawnościami (art. 37).

W ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych proponuje się poszerzenie usług społecznych o usługi z zakresu asystencji osobistej osób z niepełnosprawnościami podejmowane na podstawie ustawy o asystencji osobistej osób z niepełnosprawnościami (art. 38).

W przepisach przejściowych i dostosowujących projekt przewiduje wprowadzenie regulacji wskazujących, że:

- 1) pierwsze raporty i sprawozdania, przygotowywane przez usługodawców, powiaty i wojewodów, sporządzane będą w 2026 r.;
- 2) wnioski o wydanie decyzji o ustalenie prawa do usługi asystencji będą mogły być składane od dnia 1 stycznia 2025 r.;
- 3) wnioski o ustalenie prawa do usługi asystencji, które będą złożone w okresie 6 miesięcy od dnia wejścia w życie ustawy, zostaną rozpatrzone nie później niż w terminie 60 dni od dnia złożenia wniosku.

W projekcie przewidziano okres przejściowy w zakresie niektórych wymogów, jakie muszą spełniać asystenci osobiści oraz koordynatorzy. W okresie roku od dnia wejścia w życie ustawy asystentem osobistym osoby z niepełnosprawnościami oraz koordynatorem usługi asystencji będzie mogła być osoba, która nie spełnia wymogu ukończenia szkolenia ogólnego dla asystentów osobistych i koordynatorów usługi asystencji (art. 41 ust. 1).

Projekt wprowadza również przepis przejściowy dla samorządów powiatowych, które będą obowiązane w okresie 6 miesięcy od dnia wejścia w życie ustawy do zorganizowania szkolenia ogólnego dla użytkownika usługi asystencji, któremu wydały decyzję ustalającą

prawo do usługi asystencji, w terminie nie dłuższym niż 60 dni od dnia wydania decyzji ustalającej prawo do usługi asystencji (art. 41 ust. 2).

Projekt wprowadza obowiązek dla ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego dokonania przeglądu stosowania przepisów ustawy oraz przepisów wykonawczych wydanych na podstawie ustawy, po upływie 2 lat od dnia wejścia w życie ustawy, w celu dokonania oceny systemu świadczenia usługi asystencji oraz przedstawienia rekomendacji Radzie Ministrów w kwestii ewentualnej konieczności podjęcia działań korygujących w systemie świadczenia usługi asystencji (art. 42).

W projekcie proponuje się wejście w życie ustawy z dniem 1 stycznia 2025 r. z wyjątkiem:

- 1) przepisów związanych z superwizją asystentów osobistych, które wejdą w życie 1 stycznia 2026 r.;
- 2) art. 4 ust. 1 w zakresie osób, którym w decyzji ustalającej poziom potrzeby wsparcia, o której mowa w art. 6b³ ust. 1 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, potrzebę tę określono na poziomie od 70 do 84 punktów w skali potrzeby wsparcia, o której mowa w art. 4b ust. 3 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, który wejdzie w życie z dniem 1 stycznia 2027 r.

Rozłożenie wejścia w życie ustawy na trzy etapy da samorządom powiatowym oraz usługodawcom niezbędny czas na zbudowanie na danym terenie (często od podstaw) i zorganizowanie usługi asystencji w wymiarze pozwalającym na objęcie nią docelowej grupy osób potrzebujących usługi asystencji oraz superwizji asystentów osobistych.

IV. Finansowanie usługi asystencji i skutki finansowe projektu ustawy

Projekt zakłada, że zadanie powiatu polegające na ustalaniu uprawnień do usługi asystencji będzie finansowane z dotacji celowej z budżetu państwa (art. 30 ust. 1).

Ponadto w art. 30 ust. 2 projektu przewidziano, że realizacja przez powiat:

- 1) usługi asystencji, w tym koszty związane z:
 - a) wynagrodzeniem asystentów osobistych,
 - b) wynagrodzeniem koordynatorów usługi asystencji,

- c) organizacją szkoleń ogólnych dla asystentów osobistych i koordynatorów usługi asystencji oraz szkoleń ogólnych dla użytkowników usługi asystencji,
- d) organizacją szkoleń dla asystentów osobistych i koordynatorów usługi asystencji z pierwszej pomocy przedmedycznej i ewakuacji osób z niepełnosprawnościami,
- e) wykonywaniem usługi asystencji przez usługodawców (np. koszty związane z obsługą administracyjną) w tym związane ze świadczeniem usługi asystencji przez asystentów osobistych (np. koszty dojazdów, biletów) oraz ubezpieczeniem od odpowiedzialności cywilnej asystentów osobistych jeżeli usługodawca zawrze taką umowę z ubezpieczycielem – w wysokości łącznej nie wyższej niż 7 % kwoty przeznaczonej na wynagrodzenia asystentów osobistych,
- f) obsługą administracyjną i prowadzeniem postępowań związanych z ustaleniem i weryfikacją uprawnienia do usługi asystencji – w wysokości 3% kwoty przeznaczonej na wynagrodzenia asystentów osobistych;

2) superwizji asystentów osobistych, w tym koszty związane z wynagrodzeniem superwizorów asystentów osobistych

– będą finansowane z dotacji celowej z budżetu państwa.

Do finansowania tych zadań będą miały zastosowanie przepisy ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2023 r. poz. 1270, z późn. zm.). W projekcie proponuje się również przepis, na podstawie którego minister właściwy do spraw finansów publicznych, na wniosek ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego, będzie mógł dokonywać przeniesień wydatków budżetowych między częściami budżetu państwa, działami, rozdziałami i paragrafami klasyfikacji wydatków, z przeznaczeniem na zadania wynikające z ustawy o asystencji osobistej osób z niepełnosprawnościami.

Szacuje się, że w pierwszym etapie wprowadzania ustawy (w latach 2025 i 2026), z usługi asystencji osobistej skorzysta ok. 50 tys. osób, co będzie się przekładało na obciążenie budżetu państwa kwotą ok. 5,23 mld zł rocznie. Przy wyliczeniu wzięto pod uwagę koszty wynagrodzeń asystentów osobistych, a także koszty administracyjne. Do wyliczenia średniej stawki wynagrodzenia, jako punkt odniesienia wykorzystano dostępne dane dotyczące

średniego realnego wynagrodzenia asystentów rodziny¹¹⁾. Uwzględniając dodatki do wynagrodzenia oraz planowane wzrosty wynagrodzeń w sferze budżetowej, do celów szacunkowych przyjęto wynagrodzenie asystentów osobistych na poziomie jednego etatu (co nie wyklucza zatrudnienia przez usługodawcę asystentów osobistych na podstawie umów cywilnoprawnych) w wysokości 5170 zł brutto (ok. 6280 zł brutto pracodawcy). W szacunku uwzględniono zatrudnienie asystentów osobistych na podstawie umowy o pracę, która daje im stałość zatrudnienia, a także wypłatę trzynastego wynagrodzenia, standardowy odpis na Zakładowy Fundusz Świadczeń Socjalnych i wpłaty na Pracownicze Plany Kapitałowe¹²⁾. Rozwiązanie to zapewnia również prawo do miesięcznego urlopu, co będzie skutkować koniecznością zapewnienia w tym czasie zastępstwa. Jednocześnie należy zakładać, że wynagrodzenia w sektorze usług społecznych będą wzrastały.

W pierwszym etapie z usługi asystencji osobistej szacunkowo będzie korzystać 50 tys. użytkowników, którzy średnio w tygodniu skorzystają z 40 godzin usługi. W rezultacie koszty zatrudnienia asystentów ukształtują się na poziomie ok. 4,54 mld zł. Uwzględniając dodatkowo 15% kosztów na wydatki inne niż wynagrodzenie asystentów, ponoszone przez powiaty, asystentów i usługodawców, w tym m.in. wynagrodzenie koordynatorów, koszty szkoleń, koszty ubezpieczenia od odpowiedzialności cywilnej asystentów, koszty obsługi administracyjnej czy koszty związane z wydawaniem decyzji administracyjnych, łączna kwota wzrośnie do ok. 5,23 mld zł rocznie.

V. Skutki gospodarcze (wpływ na sektor organizacji pozarządowych, sektor ekonomii społecznej oraz przedsiębiorców).

Zaproponowane rozwiązanie legislacyjne wpłynie prorozwojowo na sektor organizacji pozarządowych i sektor ekonomii społecznej. Podmioty te będą świadczyły usługę asystencji osobistej w ramach prowadzonej przez siebie działalności statutowej, a przy zastosowaniu trybu konkursu ofert lub klauzul społecznych w postępowaniach przetargowych mogą być

¹¹⁾ Na podstawie danych dostępnych na stronie: <https://wynagrodzenia.pl/moja-placa/ile-zarabia-asystent-rodziny> (dostęp: 6.02.2024 r.), mediana wynagrodzenia asystenta rodziny oszacowana została na 4450 zł. Uwzględniając dynamikę płac w poprzednich okresach oraz zapowiedzi podwyższenia wynagrodzeń w kolejnym roku, przy wycenie kosztów w roku 2025 założono dalszy wzrost wynagrodzeń o 10% (do przeciętnie 5170 PLN brutto). Wartość ta odzwierciedla przewidywane tempo wzrostu wynagrodzeń (9,3% w 2024 roku według *Raportu o inflacji z listopada 2023 r.*, NBP).

¹²⁾ Podstawowa składka pracodawcy na poziomie 1,5%, partycypacja na poziomie przeciętnym dla sektora publicznego: 24,9%, por. <https://www.mojeppk.pl/aktualnosci/podsumowanie-autozapisu-2023.html> (dostęp: 6.02.2024 r.).

podmiotami preferowanymi. Pozwoli to na lepsze wykorzystanie potencjału trzeciego sektora oraz wzmocnienie lokalnych organizacji pozarządowych świadczących usługi asystencji osobistej.

Przewiduje się, że wejście w życie projektu ustawy będzie miało pozytywny wpływ także na działalność przedsiębiorców (w tym mikroprzedsiębiorców, małych i średnich przedsiębiorców) działających na terenie powiatów, ponieważ część usług będzie świadczona przez lokalnych przedsiębiorców. Ustawa może również przyczynić się do powstawania nowych firm z sektora mikroprzedsiębiorców, małych i średnich przedsiębiorstw działających jako usługodawcy usługi asystencji osobistej.

Nie ma możliwości podjęcia alternatywnych w stosunku do projektowanej ustawy środków umożliwiających osiągnięcie zamierzonego celu.

Projekt nie jest objęty zakresem prawa Unii Europejskiej.

Projekt ustawy nie wymaga przedstawienia właściwym organom i instytucjom Unii Europejskiej, w tym Europejskiemu Bankowi Centralnemu, w celu uzyskania opinii, dokonania powiadomienia, konsultacji lub uzgodnienia.

Projekt ustawy nie dotyczy majątkowych praw i obowiązków przedsiębiorców lub praw i obowiązków przedsiębiorców wobec organów administracji publicznej.

Projekt ustawy nie zawiera przepisów technicznych w rozumieniu rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 23 grudnia 2002 r. w sprawie funkcjonowania krajowego systemu notyfikacji norm i aktów prawnych¹³, w związku z tym nie podlega notyfikacji.

¹³ Dz. U. poz. 2039 oraz z 2004 r. poz. 597.

Założenia

**projektów aktów wykonawczych wynikających z przedstawionego przez
Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej projektu ustawy o asystencji osobistej osób
z niepełnosprawnościami**

- I. Art. 13 projektu ustawy o asystencji osobistej osób z niepełnosprawnościami zawiera upoważnienie ustawowe zobowiązujące ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego do określenia w drodze rozporządzenia minimum programowego i wymiaru godzin realizowanych w ramach szkoleń ogólnych, o których mowa w art. 11 ust. 1 pkt 5 lit. a i art. 12 ust. 3 pkt 2 lit. a oraz minimalnych kwalifikacji osób prowadzących te szkolenia, kierując się koniecznością odpowiedniego przygotowania asystenta osobistego i koordynatora usługi asystencji do wykonywania zadań wynikających z ustawy.

Minimalny zakres szkolenia ogólnego dla asystentów osobistych i koordynatorów asystencji osobistej powinien obejmować:

- a) wiedzę z zakresu specyfiki usługi asystencji osobistej osób z niepełnosprawnościami jako kluczowego narzędzia w udzieleniu indywidualnego wsparcia osobie z niepełnosprawnością w wykonywaniu czynności na równi z innymi osobami, której celem jest realizacja prawa do możliwie pełnego udziału w życiu społecznym i aktywności zawodowej,
- b) aspekty teoretyczne i praktyczne pracy asystenta osobistego z użytkownikiem asystencji osobistej zgodnie z ideą podmiotowego traktowania osób z niepełnosprawnościami, ze szczególnym uwzględnieniem faktu, iż usługa asystencji osobistej nie jest usługą opiekuńczą,
- c) wiedzę z zakresu etyki pracy w wykonywaniu usługi asystencji osobistej oraz postępowania w tzw. sytuacjach trudnych we współpracy asystenta osobistego i użytkownika usługi,
- d) wiedzę w zakresie relacji asystenta osobistego z użytkownikiem usługi asystencji osobistej, wyznaczania granic i przeciwdziałania jakimkolwiek formom naruszenia godności osobistej oraz realizacji praw i obowiązków wynikających z kontraktu trójstronnego,

- e) podstawową wiedzę z zakresu ustawy o asystencji osobistej osób z niepełnosprawnościami oraz *Konwencji ONZ o Prawach Osób Niepełnosprawnych* ze szczególnym uwzględnieniem *art. 19 Konwencji* i *Komentarza generalnego nr 5* do tegoż dokumentu, w szczególności do poszanowania zasady podmiotowości użytkownika i niezależnych wyborów życiowych.

Szkolenie powinno być realizowane raz na pięć lat w wymiarze nie mniejszym niż 8 godzin.

Szkolenie powinno być prowadzone przez osoby, które spełniają następujące wymagania (łącznie):

- posiadają minimum dwuletnie doświadczenie w prowadzeniu szkoleń lub warsztatów z zakresu aktywizacji społecznej osób z niepełnosprawnościami,
- przeprowadziły minimum 50 godzin warsztatów z zakresu aktywizacji społecznej i funkcjonowania społecznego osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności,
- posiadają minimum dwuletnie doświadczenie w pracy z osobami z niepełnosprawnościami,
- znają przepisy ustawy o asystencji osobistej osób z niepełnosprawnościami wraz z przepisami wykonawczymi,
- posiadają wiedzę na temat *Konwencji ONZ o Prawach Osób Niepełnosprawnych* ze szczególnym uwzględnieniem *art. 19 Konwencji* i *Komentarza generalnego nr 5*,

- II. Art. 15 ust. 7 projektu ustawy o asystencji osobistej osób z niepełnosprawnościami zawiera upoważnienie ustawowe zobowiązujące ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego do określenia w drodze rozporządzenia wzoru wniosku, o którym mowa w art. 15 ust. 2, kwestionariusza autodiagnozy potrzeb, o którym mowa w art. 15 ust. 3 pkt 3, oraz oświadczenia, o którym mowa w art. 15 ust. 3 pkt 4.

Jako wytyczne, którymi minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego powinien kierować się przy wydaniu rozporządzenia, wskazano konieczność poprawnej

weryfikacji potrzeb przyszłego użytkownika usługi oraz zapewnienie mu odpowiedniego zakresu wsparcia.

WZÓR WNIOSKU

Wzór wniosku powinien zawierać miejsce na wpisanie danych osobowych osoby ubiegającej się o asystencję osobistą zgodnie z art. 15 ust. 2 (imię i nazwisko, datę urodzenia, adres miejsca zamieszkania, płeć, obywatelstwo, numer PESEL, adres poczty elektronicznej oraz numer telefonu) oraz miejsce na wpisanie informacji dotyczących niepełnosprawności, takich jak:

- a) informację o uzyskanej liczbie punktów potrzeby wsparcia w skali potrzeby wsparcia,
- b) datę ważności decyzji o uzyskanej liczbie punktów potrzeby wsparcia w skali potrzeby wsparcia,
- c) rodzaj posiadanego orzeczenia,
- d) stopień niepełnosprawności,
- e) symbol niepełnosprawności,
- f) datę ważności orzeczenia o niepełnosprawności,
- g) informację o posiadaniu (lub nie) orzeczenia wydanego przez ZUS,
- h) w przypadku posiadania orzeczenia wydanego przez ZUS wskazanie rodzaju orzeczenia oraz daty jego ważności,

Wzór wniosku powinien także uwzględniać miejsce na ewentualne dodanie opisu posiadanej niepełnosprawności.

KWESTIONARIUSZ AUTODIAGNOZY POTRZEB¹

Kwestionariusz autodiagnozy potrzeb powinien składać się z następujących części:

1. Dane osobowe.
2. Zakresy wsparcia.

¹ Kwestionariusz autodiagnozy potrzeb wzorowany na dokumencie *Standard usługi asystencji osobistej osoby z niepełnosprawnością* opracowanym w ramach projektu „Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych” przez Polskie Stowarzyszenie na rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelktualną, Fundację św. Jadwigi Królowej Polski, Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych przy współpracy z Ministerstwem Rodziny i Polityki Społecznej (<https://wlaczeniespoleczne.pl/uploads/docs/opis-aoon-2.pdf> (stan na dzień 24 stycznia 2024 r.)

3. Opis typowego dnia osoby ubiegającej się o asystencję osobistą.
4. Informacje dodatkowe dotyczące potrzeb osoby z niepełnosprawnością.
5. Plany na przyszłość osoby z niepełnosprawnością.
6. Rekomendowana przez osobę z niepełnosprawnością liczba godzin asystencji osobistej.

1. Dane osobowe

Kwestionariusz autodiagnozy potrzeb powinien zawierać miejsce na wpisanie danych osobowych osoby ubiegającej się o asystencję osobistą:

- a) imię i nazwisko,
- b) PESEL.

2. Zakresy wsparcia

Kwestionariusz autodiagnozy potrzeb powinien być przygotowany z uwzględnieniem poszczególnych zakresów wsparcia, które ma być udzielone osobie z niepełnosprawnością zgodnie z art. 1 ust. 3 ustawy wraz ze wskazaniem poszczególnych czynności do wyboru oraz miejsca ich wykonywania:

- 1) czynności samoobsługowych w tym utrzymania higieny osobistej, obejmujące wsparcie w:
 - a) toalecie porannej i wieczornej,
 - b) nieskomplikowanych elementach makijażu i goleniu,
 - c) korzystaniu z toalety, w tym zmianie pieluchomajtek i wkładów higienicznych,
 - d) zmianie pozycji ciała, np. przesiadaniu się z łóżka lub na łóżko, z krzesła lub na krzesło, ułożeniu się w łóżku, usadzeniu w wózku,
 - e) niewymagających specjalistycznej wiedzy i kompetencji:
 - korzystaniu ze sprzętu rehabilitacyjnego, przedmiotów ortopedycznych, innych wyrobów medycznych lub środków pomocniczych;
 - przyjmowaniu leków,
 - innych czynnościach związanych z samodzielnym dbaniem o zdrowie;
 - f) ubieraniu się i przebieraniu,
 - g) przygotowaniu i spożywaniu posiłków i napojów,

- h) słaniu łóżka i zmianie pościeli,
 - i) innych czynnościach niewymienionych powyżej;
- 2) prowadzenie gospodarstwa domowego, obejmujące wsparcie w:
- a) sprzątaniu mieszkania, w tym czyszczeniu urządzeń codziennego użytku i sanitarnych, wynoszeniu śmieci,
 - b) dokonywaniu bieżących zakupów w obecności użytkownika asystencji osobistej,
 - c) utrzymywaniu w czystości i sprawności sprzętu ułatwiającego codzienne funkcjonowanie (np. wózek, balkonik, podnośnik, kule itd.),
 - d) praniu i prasowaniu odzieży i pościeli, ewentualnie ich oddawaniu i odbioru z pralni w obecności użytkownika asystencji osobistej,
 - e) innych czynnościach niewymienionych powyżej;
- 3) komunikowanie się z otoczeniem, obejmujące wsparcie w:
- a) obsłudze komputera, tabletu, telefonu komórkowego i innych urządzeń i przedmiotów służących komunikacji,
 - b) rozmowie z otoczeniem w przypadku trudności z komunikowaniem się,
 - c) innych czynnościach niewymienionych powyżej;
- 4) poruszanie się i przemieszczanie, obejmujące wsparcie w:
- a) orientacji przestrzennej, np. osobom niewidomym, słabowidzącym i głuchoniewidomym,
 - b) traktowaniu korzystania ze środków transportu publicznego i prywatnego,
 - c) pokonywaniu barier architektonicznych, np. schody, krawężniki, otwieraniu drzwi osobom chodzącym,
 - d) innych czynnościach niewymienionych powyżej;
- 5) podejmowanie aktywności życiowej (społecznej, zawodowej), obejmujące wsparcie w:
- a) spędzaniu czasu wolnego, w tym np. w wyjściu na spacer, do instytucji kultury i sportu, kawiarni, na wydarzenia plenerowe itd.,
 - b) asystowaniu podczas praktyk religijnych, w tym w miejscach kultu religijnego,
 - c) załatwianiu spraw urzędowych,
 - d) zadaniach związanych z aktywnością zawodową, np. w poszukiwaniu pracy, asystowaniu podczas rozmowy kwalifikacyjnej,

- e) realizowaniu obowiązków zawodowych,
- f) załatwianiu spraw w punktach usługowych w obecności osoby z niepełnosprawnością,
- g) poszukiwaniu aktywności rozwijających kompetencje społeczne, samodzielność, sprawczość, współdziałanie,
- h) innych czynnościach niewymienionych powyżej.

3. Opis typowego dnia osoby ubiegającej się o asystencję osobistą

Kolejna część kwestionariusza powinna zawierać miejsce na opis typowego dnia osoby ubiegającej się o asystencję osobistą. Przyszły użytkownik usługi może też odnieść się do typowego tygodnia. Powinna być możliwość wpisania poszczególnych działań w tygodniowy kalendarz na podstawie przykładowego opisu.

4. Informacje dodatkowe

Kwestionariusz powinien także przewidzieć miejsce na umieszczenie informacji dodatkowych dotyczących nauki, pracy, regularnego uczęszczania do różnego rodzaju miejsc wsparcia dziennego, organizacji, kół zainteresowań itp. Dodatkowo osoba wnioskująca o asystencję osobistą może wymienić bariery, z którymi boryka się w swoim środowisku.

5. Plany na przyszłość

Ostatnie pole kwestionariusza autodiagnozy potrzeb powinno dawać możliwość dodania informacji o planach na przyszłość, które będą mogły być zrealizowane dzięki asystencji osobistej.

6. Rekomendowana przez osobę z niepełnosprawnością liczba godzin asystencji osobistej.

Na końcu kwestionariusza powinno znajdować się miejsce na wpisanie liczby godzin, które zdaniem osoby z niepełnosprawnością powinny jej zostać przyznane, by zaspokoiły jej potrzeby.

Kwestionariusz powinien być wypełniony przez osobę z niepełnosprawnością ubiegającą się o asystencję osobistą samodzielnie lub ze wsparciem innej osoby, w razie potrzeby kwestionariusz może wypełnić osoba wspierająca na co dzień osobę z niepełnosprawnością.

WZORY OŚWIADCZEŃ

Wzory oświadczeń dotyczących rodzaju i wymiaru usług kierowanych do osób niepełnosprawnych finansowanych albo współfinansowanych ze środków publicznych, z których korzysta wnioskodawca, powinny zawierać:

- 1) dane osobowe osoby z niepełnosprawnością - przyszłego użytkownika usługi:
 - a) imię i nazwisko,
 - b) PESEL.
- 2) listę usług do wskazania przez przyszłego użytkownika usługi asystencji osobistej wraz ze wskazaniem wymiaru tej usługi:
 - a) usługi opiekuńcze,
 - b) specjalistyczne usługi opiekuńcze,
 - c) usługi świadczone w domu pomocy społecznej,
 - d) usługi świadczone w środowiskowym domu pomocy społecznej,
 - e) usługi świadczone w warsztacie terapii zajęciowej,
 - f) opieka wytchnieniowa,
 - g) usługi asystencji osobistej finansowane ze środków innych niż w ramach programu „Asystent Osobisty Osoby z Niepełnosprawnością”,
 - h) inne usługi niewymienione powyżej finansowane lub współfinansowane ze środków publicznych lub inne z których korzysta przyszły użytkownik, a co do których nie jest pewien lub nie wie z jakiego źródła są finansowane.

Wzór oświadczenia zawierającego informację o niekorzystaniu z usług skierowanych do osób niepełnosprawnych finansowanych albo współfinansowanych ze środków publicznych powinien zawierać:

- 1) dane osobowe osoby z niepełnosprawnością - przyszłego użytkownika usługi:
 - a) imię i nazwisko,
 - b) PESEL;
- 2) treść: Oświadczam, że nie korzystam z usług skierowanych do osób niepełnosprawnych finansowanych albo współfinansowanych ze środków

publicznych. Jestem świadomy odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywego oświadczenia.

- III. Art. 19 ust. 5 projektu ustawy o asystencji osobistej osób z niepełnosprawnościami zawiera upoważnienie ustawowe zobowiązujące ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego do określenia w drodze rozporządzenia szczegółowego sposobu przeprowadzenia diagnozy sytuacji osobistej u wnioskodawcy oraz wzoru protokołu z diagnozy sytuacji osobistej, uwzględniając kompleksowość gromadzonych danych oraz konieczność poszanowania sfery prywatności wnioskodawcy i jego rodziny.

Protokół z diagnozy sytuacji osobistej i autodiagnoza potrzeb osoby z niepełnosprawnością to kluczowe dokumenty w procesie przyznawania decyzji ustalającej prawo do usługi asystencji określającej liczbę godzin, zakres usługi oraz okres, na jaki będzie przyznana usługa asystencji.

Diagnoza sytuacji osobistej u wnioskodawcy w jego miejscu zamieszkania lub miejscu wykonywania usługi asystencji osobistej ma służyć ustaleniu indywidualnych potrzeb, sposobu funkcjonowania w życiu codziennym, sytuacji osobistej (nie majątkowej) oraz przyszłych warunków świadczenia usługi asystencji. Warunki miejsc świadczenia usługi asystencji osobistej są istotne ze względu na fakt, iż dla asystenta osobistego będą to warunki pracy i mogą mieć wpływ na zakres lub liczbę godzin asystencji.

Diagnozę sytuacji osobistej przeprowadza pracownik socjalny zatrudniony w powiatowym centrum pomocy rodzinie, po okazaniu legitymacji pracownika socjalnego. We wskazanych w projekcie ustawy przypadkach diagnoza sytuacji osobistej będzie mogła być przeprowadzona przez asystenta rodziny.

Diagnoza przeprowadzona zostaje w terminie uzgodnionym z osobą z niepełnosprawnością. Termin (miejsce oraz godzina) uzgadniany jest z co najmniej 7-dniowym wyprzedzeniem.

Zadaniem pracownika socjalnego (lub asystenta rodziny) jest diagnoza sytuacji osobistej przyszłego użytkownika usługi dokonana na podstawie informacji pozyskanych podczas spotkania z przyszłym użytkownikiem oraz niezależnych obserwacji warunków, w których realizowana będzie usługa asystencji osobistej. Służy ona także uszczegółowieniu i weryfikacji informacji przedstawionych przez osobę z niepełnosprawnością w kwestionariuszu autodiagnozy potrzeb. Zadaniem powyżej

wskazanych pracowników jest także pozyskanie informacji dodatkowych, które wnioskodawca mógł pominąć w kwestionariuszu autodiagnozy potrzeb, a które mogą mieć wpływ na liczbę godzin oraz zakres usługi asystencji osobistej. Przeprowadzając diagnozę sytuacji osobistej osoby z niepełnosprawnością należy kierować się zasadami poszanowania prywatności i godności wnioskodawcy i jego rodziny.

Protokół diagnozy sytuacji osobistej powinien się składać z następujących elementów:

1. Dane osobowe osoby z niepełnosprawnością - przyszłego użytkownika usługi.
 2. Indywidualne potrzeby osoby z niepełnosprawnością.
 3. Rekomendowana przez pracownika socjalnego liczba godzin asystencji osobistej.
-
1. Dane osobowe osoby z niepełnosprawnością - przyszłego użytkownika usługi:
 - a) imię i nazwisko,
 - b) PESEL,
 - c) liczba punktów potrzeby wsparcia w skali oceny wsparcia.
 2. Indywidualne potrzeby osoby z niepełnosprawnością.
 - 1) zakresy wsparcia wraz z katalogiem poszczególnych czynności (analogicznie jak to przedstawiono w kwestionariuszu autodiagnozy potrzeb)
 - 2) opis potrzeb osoby z niepełnosprawnością sporządzony w oparciu o rozmowę z przyszłym użytkownikiem usługi i na podstawie niezależnej obserwacji warunków w miejscu zamieszkania lub miejscu wykonywania usługi asystencji:
 - a) informacje dotyczące uczęszczania do różnego rodzaju miejsc wsparcia dziennego,
 - b) informacje dotyczące uczestniczenia w kołach zainteresowań,
 - c) informacje dotyczące przynależności do klubów, grup społecznych,
 - d) informacje dotyczące podejmowanej aktywności edukacyjnej,
 - e) informacje dotyczące podejmowanej aktywności zawodowej,
 - f) informacje dotyczące innych aktywności życiowych,
 - g) informacje dotyczące napotykaných barier:
 - architektonicznych,
 - komunikacyjnych,

- informacyjnych;

h) informacje dotyczące warunków lokalowych,

i) informacje o konieczności korzystania ze sprzętu rehabilitacyjnego, przedmiotów ortopedycznych, innych wyrobów medycznych lub środków pomocniczych;

j) informacje dotyczące odległości do innych miejsc, w których świadczona będzie asystencja.

3. Rekomendowana przez pracownika socjalnego (lub asystenta rodziny) liczba godzin asystencji osobistej.

4. Pracownik socjalny (lub asystent rodziny) wypełnia protokół diagnozy sytuacji osobistej w oparciu o rozmowę z osobą z niepełnosprawnością na temat jej potrzeb, obserwację funkcjonowania osoby z niepełnosprawnością, obserwację warunków, w jakich przebywa osoba z niepełnosprawnością oraz po zapoznaniu się z autodiagnozą potrzeb przyszłego użytkownika usługi.

Protokół zostaje podpisany przez pracownika socjalnego (lub asystenta rodziny) oraz osobę z niepełnosprawnością. W przypadku, gdy osoba z niepełnosprawnością nie zgadza się z treścią protokołu fakt ten odnotowuje się na protokole i przekazuje taką informację na piśmie do organu prowadzącego postępowanie w terminie 14 dni od daty podpisania protokołu.

IV. Art. 25 ust. 4 projektu ustawy o asystencji osobistej osób z niepełnosprawnościami zawiera upoważnienie ustawowe zobowiązujące ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego do określenia w drodze rozporządzenia minimum programowego i wymiaru godzin realizowanych w ramach szkolenia ogólnego, o którym mowa w art. 25 ust. 1, oraz minimalnych kwalifikacji osób prowadzących to szkolenie, mając na względzie potrzebę jak najlepszego przygotowania użytkownika usługi asystencji do korzystania z usługi asystencji osobistej.

Minimalny zakres szkolenia ogólnego dla użytkowników asystencji osobistej powinien obejmować:

a) wiedzę z zakresu specyfiki usługi asystencji osobistej osób z niepełnosprawnościami jako kluczowego narzędzia w udzielaniu indywidualnego

- wsparcia osobie z niepełnosprawnością w wykonywaniu czynności na równi z innymi osobami, której celem jest realizacja prawa do możliwie pełnego udziału w życiu społecznym i aktywności zawodowej,
- b) aspekty teoretyczne i praktyczne pracy asystenta osobistego z użytkownikiem asystencji osobistej zgodnie z ideą podmiotowego traktowania osób z niepełnosprawnościami, ze szczególnym uwzględnieniem faktu, iż usługa asystencji osobistej nie jest usługą opiekuńczą,
 - c) wiedzę z zakresu etyki pracy w wykonywaniu usługi asystencji osobistej oraz postępowania w tzw. sytuacjach trudnych we współpracy asystenta osobistego i użytkownika,
 - d) wiedzę w zakresie relacji asystenta osobistego z użytkownikiem usługi asystencji osobistej, wyznaczania granic i przeciwdziałania jakimkolwiek formom naruszenia godności osobistej oraz realizacji praw i obowiązków wynikających z kontraktu trójstronnego,
 - e) podstawową wiedzę z zakresu przepisów ustawy o asystencji osobistej osób z niepełnosprawnościami oraz *Konwencji ONZ o Prawach Osób Niepełnosprawnych* ze szczególnym uwzględnieniem art. 19 *Konwencji* i *Komentarza generalnego nr 5* do tegoż dokumentu, w szczególności poszanowania zasady podmiotowości użytkownika i niezależnych wyborów życiowych.

Szkolenie powinno być realizowane w wymiarze nie mniejszym niż 7 godzin.

Szkolenie powinno być prowadzone przez osoby, które spełniają następujące wymagania (łącznie):

- posiadają minimum dwuletnie doświadczenie w prowadzeniu szkoleń lub warsztatów z zakresu aktywizacji społecznej osób z niepełnosprawnościami,
- przeprowadziły minimum 50 godzin warsztatów z zakresu aktywizacji społecznej i funkcjonowania społecznego osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności,
- posiadają minimum dwuletnie doświadczenie w pracy z osobami z niepełnosprawnościami,
- znają przepisy ustawy o asystencji osobistej wraz z przepisami wykonawczymi,
- posiadają wiedzę na temat przepisów ustawy o asystencji osobistej osób z niepełnosprawnościami oraz *Konwencji ONZ o Prawach Osób Niepełnosprawnych*, ze szczególnym uwzględnieniem art. 19 *Konwencji* i *Komentarza generalnego nr 5*.

V. Art. 28 ust. 4 projektu ustawy o asystencji osobistej osób z niepełnosprawnościami zawiera upoważnienie ustawowe obowiązujące ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego do określenia w drodze rozporządzenia wzorów i sposobu sporządzania rocznych raportów oraz rocznego zbiorczego sprawozdania z wykonania zadań z zakresu usługi asystencji i sposobu ich przekazywania. Jako wytyczne, którymi minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego powinien się kierować przy wydaniu rozporządzenia, wskazano potrzebę zapewnienia kompletności i jednolitości informacji przekazywanej przez podmioty realizujące ustawę oraz skutecznej realizacji zadań z zakresu usługi asystencji finansowanych z budżetu państwa.

1. W treści rocznego raportu z wykonania usługi asystencji osobistej za rok ubiegły, który usługodawca usługi asystencji osobistej składa do realizatora usługi, tj. powiatu, w terminie do 15 stycznia, należy uwzględnić następujące dane:

- a) nazwa usługodawcy,
- b) forma działania,
- c) adres usługodawcy,
- d) liczba użytkowników asystencji osobistej z podziałem na grupy wiekowe (18–65 i powyżej 65. roku życia),
- e) liczba użytkowników asystencji korzystających z usług jednego asystenta osobistego,
- f) liczba użytkowników asystencji korzystających z usług więcej niż jednego asystenta osobistego,
- g) liczba asystentów osobistych z podziałem na formy zatrudnienia u usługodawcy,
- h) liczba asystentów zgłoszonych przez użytkownika na podstawie art. 26 ust. 3 ustawy,
- i) liczba koordynatorów usługi asystencji z podziałem na formy zatrudnienia,
- j) liczba asystentów osobistych wykonujących usługę asystencji dla jednej osoby z niepełnosprawnością,
- k) liczba asystentów osobistych wykonujących usługę asystencji osobistej dla więcej niż jednej osoby z niepełnosprawnością,
- l) liczba godzin asystencji osobistej wynikająca z decyzji starosty ustalającej prawo do asystencji osobistej użytkowników skierowanych do usługodawcy,

- m) liczba wykonanych przez usługodawcę godzin usługi asystencji osobistej,
 - n) liczba przeprowadzonych przez usługodawcę instruktaży szczegółowych.
2. W treści rocznego raportu za rok ubiegły z wykonania zadania ustalania uprawnienia do usługi asystencji, organizacji i realizacji usługi asystencji, który powiat sporządza i przekazuje w terminie do 15 lutego właściwemu miejscowo wojewodzie, należy uwzględnić następujące dane:
- a) nazwa powiatu,
 - b) typ powiatu,
 - c) zagregowane dane zawarte w raportach usługodawców działających na terenie powiatu łącznie z danymi z usługi realizowanej samodzielnie przez powiat,
 - d) liczba wniosków o ustalenie prawa do asystencji osobistej osób z niepełnosprawnościami złożonych w danym roku,
 - e) liczba decyzji ustalających prawo do asystencji osobistej osób z niepełnosprawnościami wydanych w danym roku,
 - f) liczba użytkowników usługi, których skierowano do wskazanego przez siebie usługodawcy (zgodnie z art. 25 ust. 2),
 - g) liczba przyznanych godzin usługi asystencji osobistej,
 - h) liczba usługodawców innych niż starostwo powiatowe z podziałem na kategorie wymienione w art. 8 ust. 1 pkt 2–6 ustawy,
 - i) liczba godzin usługi asystencji osobistej wykonanych przez usługodawców z podziałem na kategorie wymienione w art. 8 ust. 1 ustawy,
 - j) liczba szkoleń ogólnych zorganizowanych przez powiat z podziałem na szkolenia dla użytkowników usługi asystencji i szkolenia dla asystentów i koordynatorów,
 - k) liczba osób przeszkolonych przez powiat z podziałem na użytkowników usługi, asystentów i koordynatorów,
 - l) liczba godzin przeprowadzonej superwizji asystentów osobistych,
 - m) liczba asystentów korzystających z superwizji,
 - n) liczba superwizorów prowadzących superwizję asystentów osobistych.
3. W treści rocznego zbiorczego sprawozdania za rok ubiegły z wykonania zadań z zakresu usługi asystencji, które wojewoda sporządza, z wykorzystaniem otrzymanych od powiatów raportów, i przekazuje w terminie do 30 marca ministrowi właściwemu do spraw zabezpieczenia społecznego, należy uwzględnić następujące dane:

- o) nazwa województwa,
- p) liczba powiatów, na których terenie była realizowana usługa asystencji osobistej osób z niepełnosprawnościami,
- q) zagregowane dane zawarte w raportach realizatorów usługi działających na terenie województwa.